

PRÁCE ZE SEMINÁŘE ČESKÉHO PRÁVA NA KARLOVĚ UNIVERSITĚ
V PRAZE.

PODPOROU ČESKOSLOVENSKÉHO MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A „VŠEHRDU“
VYDÁVÁ DR. JUR. JAN KAPRAS.

ČÍSLO 3.

O ZVOLENÉ POSLOUPNOSTI V ČESKÉM PRÁVU ZEMSKÉM.

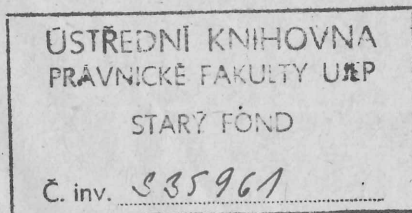
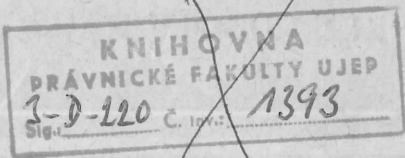
NAPSAL

DR. JUR. RUDOLF RAUSCHER.

V PRAZE 1921.

NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM. — V KOMISI KNIHK. BURSÍK A KOHOUT,
PRAHA II., VÁCLAVSKÉ NÁM. 24.

Knih tiskárna Štorkán a spol. Žižkov, Husova 68.

ÚVOD.

Přítomná studie vznikla přípravou ku většímu pojednání o dědickém právu českém. Dosavadní studie o dědickém právu nevěnovaly buď vůbec neb málo (jako práce Kalouskova)¹⁾ pozornosti zvolené posloupnosti českého práva, ač je zřejmo, že bez prozkoumání právě této otázky vylíčení práva odúmrtního je neúplné. Bohatost a různotvárnost pramenů dala autorovi za pravdu. Úmyslně opomenuto vylíčení pořízení českých králů, právě tak jako jejich dědických sbratření,²⁾ protože oba předměty se vymykají danému úkolu.

§ 1. Pojem a vývoj zvolené posloupnosti.

Na vývoj zvolené posloupnosti v českém právu zemském působí několik základních momentů. Jest to především rodinný nedíl, v němž česká rodina žije a který zabraňuje nedílnému jakoukoli samostatnou disposicí s rodinným majetkem bez souhlasu ostatních členů rodiny. Má tu dále pronikavý vliv odúmrtní právo královské, které panovníci čeští ode dávných dob uplatňují, jako velmi důležité právo regální.¹⁾ Neméně tu působí zvláštní povaha českého práva věcného s institutem zemských desk, které určují vývoj pořízení na případ smrti, dávající vznikati zvláštním svérázným institutům.

Jest zajímavo, že právní jednání, jimiž pořizující odchýlně od posloupnosti po rodu pořizuje majetkem vyskytají se již ve 12. stol.²⁾ Že bylo možno, aby v době, kdy všeobecným ústavem jest rodinný nedíl³⁾ a kdy má především přednost nastupování nedílných příbuzných, mohly se vyskytnouti taková právní jednání, lze vysvětliti jen tím, že byly uznávány za oprávněny určitá darování a odkazy i za rodinného nedílu: jsou to právní jednání učiněná na spasení zůstavitelovy duše. Část majetku darovaného a odkázaného byla tu jakýmsi podílem mrtvého na jeho pozůstalosti.⁴⁾

Právní jednání na případ smrti, jež z nejstarší doby máme zachována, objevují se ve formě odkazů a darování s výhradou práva užívacího.⁵⁾

¹⁾ O staročeském právě dědickém (1894) str. 12, 28 a násl.

²⁾ Na ně upozorňuje Beseler. Die Lehre von den Erbverträgen I. (1835), str. 222 a násl. viz též Stieber, České státní smlouvy (1910) str. 114.

³⁾ Prohlašuje je za takové ještě Rudolf II, v Z. zř. 1606 fol. 75.

⁴⁾ Příkladem takového pořízení jest listina z r. 1142, Regesta, I, 103 č. 231; Friedrich Codex I, č. 155.

⁵⁾ Kadlec, Rodinný nedíl (1898), str. 75.

⁶⁾ Gál upozorňuje na Seelteil v městském právu českém: Totenteil und Seelteil nach südd. Rechten Savigny Z. G. A. 29, str. 230—231, Čelakovský, Právo odúmrtné (zvl. ot. z Právniku XXI) str. 18, upomínka na Seelteil udržuje se podle Gála v Čechách až do 18. stol. Podle něho také myšlénka, že oprávněným subjektem odkazu na spasení duše jest mrtvý, vychází z Brněnského Schöffenchbuchu art. 651 Rössler, II, 302; viz též Brunner, Der Todtenteil in germanischen Rechten Savigny Z. G. A. 19.

⁷⁾ O těchto tvarech pojednal v něm. právu Beseler, Die Lehre von den Erbverträgen I, a nauku o nich shrnul Hübnér, Die Donations post obitum, Gierke Untersuchungen, 26, který zde uvedl také literaturu, str. 3 násl.

Odkazy daly se obyčejně výrazy: *post mortem suam et uxoris sue . . . contulerunt possidendam*,⁶⁾ *contulimus . . . post presentis vite nostre decursum*,⁷⁾ *hab wir gegeben und geben . . . zu ainem selgeret . . . und di selb phening verschreib wir in na unserm leben*.⁸⁾ Odkazy nazývají se „*collatio seu legatio*“⁹⁾ a mluví se o tom, že pořizující „*legavit*“ určitý majetek.¹⁰⁾ Zda bylo lze charakterisovati tato právní jednání jako *donationes post obitum*, nelze určit. Jeví se v nich jen projev vůle pořizujícího, zároveň však v nich pořizující vzdává se možnosti toto darování změnit.¹¹⁾ Zvláštní povahu těmto právním jednáním dodává zajisté účel, za kterým se dějí. Pouze jedenkrát v prohlédnutých listinách pořizující výslovně odvolává „*donationem seu legatum*“. Jest to však případ výmínečný již okolnostmi, za nichž se děje.¹²⁾ Z téhož případu lze totiž čerpati také důkaz, že takováto právní jednání byla neodvolatelná a že z nich nabýval obdarovaný oprávnění zabránit dalším *disposicím* darovaným majetkem.¹³⁾

Naopak povaha darování s výhradou práva užívacího¹⁴⁾ jest zřejma již z formy, kterou se děje: *donavit ita tamen, quod ipse utifruatur prouentibus dictae villae . . . ad tempora vitae suae*,¹⁵⁾ nebo *monasterio contuli solo usu fructuario michi in ipsa villa pro vite mee tempore reseruato*.¹⁶⁾ Z těchto právních jednání obdarovaný nabýval ihned práva. Jednání taková mají v sobě podobu s římským *constitutum possessorium*. Bývá tu i vymíněno, že dárce má platiti od doby darování s výhradou práva užívacího určitý poplatek každý rok.¹⁷⁾

I při kupních smlouvách s klášterem uzavíraných mohl kupující prohlásiti, že polovina koupené obce spadá zpět na klášter.¹⁸⁾

Pořizující při obou právních jednáních prohlašuje, že činí právní jednání: *pro remedio anime sue et carorum suorum tam uiuorum quam mortuorum*¹⁹⁾ *in remedium anime mee et meorum progenitorum*,²⁰⁾ *in remissionem nostrorum peccaminum et aliorum propinquorum nostrorum et ob remedium anime dilecti fratris nostri*.²¹⁾ Byly činěny také u příležitosti válečných výprav. Tu také připojována výminka: „*si in ipsa expeditione de medio uite mee fuero euocatus*.“²²⁾

6) Regesta II, č. 469 (1264).

7) C. ep. M. IV, 253 (1281).

8) Urkundenbuch v. Goldenkron (Ed. Pangerl) 122 (1350).

9) C. ep. M. IV, 253 (1281).

10) Regesta II, 645, C. ep. M. IV, 53 (1270).

11) V závěru listin se praví: *ut haec nostra ordinatio et legatio per nos facta racionabiliter et contexta inuolabilis perseueret* C. ep. M. VII, 183.

12) C. ep. M. V, str. 12 (1294), Oldřich z Jindřichova Hradce odvolává tu darování, jež učinil svému příbuznému Jindřichu z Rožmberka, s výminkou: *si me liberis legitimis mori contingeret. S toutěž výjimkou dává majetek svůj nyní králi: liberis masculi sexus legitimis non relictis. Bude-li mít dcery jest král a jeho potomci je povinen řádně vybavit.*

13) Oldřich vyhražuje si, že bude moci určitými vesnicemi na příště volně poříditi: *In quibus quidem villis, castris et bonis praedictis mihi taliter reservatis plenum jus domini et proprietatis habeo, quod prius habui in eisdem, ut ea vendere, donare seu legare mihi licitum sit, prout mihi videbitur expedire* C. ep. M. V, str. 10–11. (Viz též Šusta, Dvě knihy čes. dějin I (1917) str. 227.

14) Také toto právní jednání nazýváno *donatio siue collatio*, Regesta II, č. 608.

15) C. ep. M. IV, 278, 326, *pure, simpliciter ac immutabiliter contuli . . .*

16) Regesta II, 655, 700.

17) Ub. v. Goldenkron, 17, *Praenominatus autem Hyrzó et domina uxor sua Darirza quamdiu simul vixerint vel alter eorum superstes fuerit, debent unum esocem vel pecuniam aequipollentem ad dictum coenobium dare singulis annis in memoriam praemissorum.*

18) C. ep. M. IV, 4.

19) C. ep. M. IV, 58.

20) Regesta II, 700.

21) Urkundenbuch von Hohenfurt (ed. Pangerl) 44, Regesta IV, 735.

22) Regesta II, č. 1131 (1278).

Obsahem může dávatí pořizující klášterům buď určitý statek nebo zapisovati určitý plat z určitého majetku.²³⁾

K právním jednáním těmto bylo nutno souhlasu osob, jimž náležel dědický nárok po rodu.²⁴⁾ I když pořizující prohlašuje, že dává klášteru statky, které mu náležejí po otci, takže ani bratři ani sestry nemají na nich podíl, projevují s tím tito souhlas.²⁵⁾ Příbuzní přivěšují také k listině své pečeti.²⁶⁾ Někdy bylo také přikázáno dědici, aby chránil provedení odkazu proti všem, kteří by mu chtěli brániti.²⁷⁾ Přes to však vznikaly spory mezi kláštery a příbuznými pořizovatelovými.²⁸⁾ V darování klášteru mohlo býti ustanoveno, že dědici, budou-li chtítí darovaný statek podržeti, budou musiti zaplatiti klášteru náhradou určitý obnos.²⁹⁾ Někdy jest tu stanovena i lhůta, do kdy mohou tak učiniti.³⁰⁾ Když synové po smrti otcově se rozdělí a rozdělí sobě i statky, na kterých vážne plat klášteru, zavazují se každý zvláště, že dají klášteru v náhradu plat z jiného majetku ze svého dílu.³¹⁾ Odkazují-li klášteru majetek manželé, mohli si vymíniti, že dokud bude z nich na živu jen jeden, mohou odkázaného jmění požívatí. Vdova však, která se provdala, ztrácela toto právo,³²⁾ po případě opat kláštera vyplácel vdově, která se provdala určitou sumu uvazuje se v darované jmění.³³⁾ Zemře-li manželka dříve, nemůže dárce s novou manželkou uzavírati smlouvy svatební, rušící darování.³⁴⁾ Schudne-li dědic dárců, může býti ustanoveno, že mu klášter za darovaný majetek má dáti určitou sumu.³⁵⁾

Již od prvních zmínek o takovýchto pořizováních uplatňuje král své odúmrtní právo. Svoluje k nim a schvaluje je.³⁶⁾ Myšlenkou je zde, že dárce dává majetek svůj bohu prostřednictvím panovníka. Neboť jen panovník může v takovémto případě majetkem disponovati.³⁷⁾ V listině samé se obyčejně uvádí souhlas panovníkův.³⁸⁾ Král také již v této době vydává jednotlivým osobám listy dovolující jim dáti a odkázati klášterům majetek.³⁹⁾

Na uvedená právní jednání navazuje vývoj zvolené poslušnosti v českém právu. Všechny momenty, které brání vývoji zvolené poslušnosti uplatňují se i v dalším vývoji: rodinný nedíl zabraňuje *disposicím* nedílného a odúmrtné právo královské přísně jest uplatňováno. Bez privilegia královského, které vydáváno jest v podobě mocných listů, nemůže býti učiněno pořizování na případ smrti. Přes to však vyvinuly se způsoby pořizování na případ smrti, při nichž uplatňovala se vůle jednotlivcova. Všechny odmítaje výtky proti královskému právu odúmrtnímu praví: „Protož nadarmo žalují přátelé mrtvého,

23) Ub. v. Goldenkron, 122.

24) Regesta II, č. 1522 *de bona voluntate heredum meorum; de voluntate et assensu familie*, Regesta II, č. 1859.

25) Regesta III, č. 770.

26) C. ep. M. IV, 253.

27) C. ep. M. IV, 253 *perducens eam anime nostre pro remedio ad effectum;*

28) Regesta I, str. 544, č. 1165.

29) Regesta II, č. 1522, Ub. v. Goldenkron, 122.

30) C. ep. M. IV, 58

31) Ub. v. Goldenkron, č. 68, 69, 70, 71; tato povinnost stihá i další jich nástupce I. c. č. 108.

32) Regesta III, č. 1468 str. 574, C. ep. M. V, 10.

33) Ub. v. Goldenkron, 17.

34) I. c.

35) C. ep. M. IV, 58.

36) Ub. v. Goldenkron, 17.

37) Lippert, *Sozialgeschichte Böhmens I* (1896), 301, Regesta I, 214 č. 470 (1203) *more patriae praedia sua per manus nostras (krále) domino assignarunt . . .*

38) Regesta II, č. 1766 (1297), C. ep. M. V, 79.

39) C. ep. M. III, 401–402, Regesta II, č. 2354.

když statek jeho dániem královským chybí jich; přijde ne na příbuzného, poněvadž každý statek svůj k věčnosti zříditi mož svobodně, jakž se a kdy se jemu kolivěk líbí, ano dsky vždycky, ve dne téměř i v noci otevřené stojie, a každý k nim přístup má... Komu těžko ke dskám jíti, zjednaj sobě od krále pána svého list mocný a doma sedě, nic za to nedada, svůj statek zapíšeš...⁴⁰⁾ Stejně i kniha Drnovská vypočítává prostředky, jimiž se uplatňuje volná dispozice pořizovatelova: spolek, dsky a list mocný.⁴¹⁾ Z uvedených míst obou právních knih jest však také patrný rozdíl vývoje v Čechách a na Moravě: kdežto Všehrd uvádí na prvním místě možnost poříditi dskami, ať dáním dskami po smrti nebo nápadním zápisem dluhem, jako druhořadý prostředek mu slouží pořizení na mocný list a spolku na tomto místě ani neuvádí, v knize Drnovské na prvním místě uveden jest spolek. Prostředky tyto, jimiž uplatňovala se zvolená posloupnost v českém právu zůstávají v platnosti až do Obnoveného zřízení zemského. Jest zajímavým zjevem, že zatím co se posloupnost po rodu rozšiřuje i na nedílné příbuzné, vývoj zvolené posloupnosti zůstává ustrnulým na dřívějším vývoji.

§ 2. Pořizení na mocný list (kšaft).

Pořizení na mocný list, jež zvalo se obecně kšaftem, není totožno s pojmem římského testamentu. Český kšaft jest institutem vlastním českému právu. „Kšaft nic jiného není nežli vysvědčení a vyjvení poslední vůle lidské (vuole kšaftovní)¹⁾ jak by kdo chtěl, aby po smrti jeho s statkem a s věcmi jemu vlastně náležejícími a v moci jeho zůstávajícími zachováno býti mělo.“²⁾ Výraz testamentum vyskytá se v listinách našich již ve 12. stol.³⁾ Kromě toho nalzáme výrazy: ultima voluntas,⁴⁾ ultimae voluntatis testamentum,⁵⁾ najposlednějšíe poručení nebo prostě poručení,⁶⁾ poslednie rozkázanie,⁷⁾ kšaft a rozkázanie.⁸⁾ Uvádí se list kšeftnie,⁹⁾ pamět poručství.¹⁰⁾ Pořizující v kšaftu kšaftuje,¹¹⁾ poroučí,¹²⁾ poroučí a dává všechno své zboží po smrti své,¹³⁾ zavazuje druhému kšaftem statek.¹⁴⁾ Praví se tu také: uvěřuji, poručuji, dávám a dala jsem po své smrti,¹⁵⁾ činím mocné poručníky a nápadníky statku svého všeho.¹⁶⁾ Pro pochopení českého kšaftu a zároveň ku osvětlení vývoje uvádíme příklad starší: stabili, firmo et irreuocabili testamento in capella nominata nobis eligimus sepulturam.¹⁷⁾

⁴⁰⁾ kn. VI, 34, 3, 6.

⁴¹⁾ Kniha Drnovská (ed. Brandl), str. 69.

¹⁾ R. t. t. I, 270, č. 71.

²⁾ Definuje jej tak Obnovené zřízení, ač právě to přineslo čl. O 1 a násl. změnu ve zvolené posloupnosti; podobně i Koldin Práva městská (ed. Jireček) D, XLII.

³⁾ Friedrich, Codex I, 324, Erben, Regesta I, č. 431 (1197), Regesta II, č. 2786.

⁴⁾ Friedrich, Codex II, 301 (1227).

⁵⁾ C. ep. M. XV, 206 (1383), Landtafel II, kn. 12 č. 423.

⁶⁾ R. t. t. II, 472, podopně 443; výraz tento odlišiti jest od poručení (tutela); vyskytá se zvl. na Moravě; upozorniti jest na vyjadřování se knihy Tovačovské a Drnovské. V knize Drnovské str. 69 se praví: když kdo erbů nemá..... a že by statku svého buď na dědictví neb na listech vedlé obyčeje země této spolkem neb dskami aneb poručenstvím obyčejným neopatřil...

⁷⁾ R. t. t. II, 175.

⁸⁾ Ač VII, 671 (1471).

⁹⁾ Ač I, 399, kšaftní R. t. t. II, 344, N 30.

¹⁰⁾ Ač II, 71.

¹¹⁾ R. t. t. I, 387 č. 37.

¹²⁾ Zápis Zerotínovy (ed. Brandl) II, 29.

¹³⁾ Ač III, 510 č. 315.

¹⁴⁾ Zápis Zerotínovy I, 129, f. 77b.

¹⁵⁾ C. ep. M. XII, 423.

¹⁶⁾ Ač X, 373.

¹⁷⁾ C. ep. M. IV, 62 perpetuum testamentum; nomine et vice inuolabilis testamenti legauí C. ep. M. VII, 322.

Pro pojem českého kšaftu jest charakteristické: Novým kšaftem nerušil se prvý, nebyl-li výslovně zrušen a nevyhradil-li si pořizující již v prvém kšaftu, že pořídí-li později novým kšaftem, prvý pozbývá své moci.¹⁸⁾ Neučinil-li v kšaftu výminky, „jestli že by druhý kšaft učinil, aby první moci neměl“, nemohl ani pořizovati novým kšaftem ani jiné odkazy činiti.¹⁹⁾ Musel si proto vymíniti také již v kšaftu, že chce činiti ještě další odkazy.²⁰⁾ Stejně pravidlo bylo v platnosti i na Moravě, ač místo v knize Tovačovské (kap. 158 a 166) a Drnovské (str. 73), které pojednává o poručení, jest velmi nejasné.²¹⁾ Jasně tento předpis vyslovilo usnesení sněmovní z r. 1505, které předpisuje, že byla-li změna vymíněna, má se státi na listě s pečeti zůstavitelovou a dvou neb tří dobrých lidí, může-li pořizující přiložiti toto dodatečné pořizení k mocnému listu. Nemůže-li tak učiniti, musí nové pořizení býti se 7 pečeti.²²⁾ Není nám znám příklad dvou pořizení, které by zůstavitel činil aniž by rušil prvě pořizení. Příklad testamentů Kojaty jest nejasný.²³⁾

Ku pojmu kšaftu nenáleží jmenování dědice. Kšaftem daly se i jednotlivé odkazy.²⁴⁾ Pořizení tu pak obsahuje řadu odkazů.²⁵⁾ Proto v pořizení se také praví: nostrum testamentum et legata.²⁶⁾ Není ovšem vyloučeno, aby dědic v kšaftu ustanoven nebyl. Všehrd tu praví: „kdož dědice přirozeného nemá, mož sobě vzieti, kohož chce, za dědice zboží své jemu dskami nebo kšaftem zaváže.“²⁷⁾

Kdo měl nedílné příbuzné nemohl pořizovati kšaftem,²⁸⁾ leč by byli připojili k němu svůj souhlas.²⁹⁾ Může však poříditi bratr nedílný, jenž má smlouvu s bratrem a fakticky v nedilu s ním nežije.³⁰⁾ Mohl také poříditi

¹⁸⁾ Ač XIX, 510; Z. zř. VI, čl. 185.

¹⁹⁾ Z. zř. VI, čl. 185, Z. zř. 1549. F 1, Z. zř. 1564, J 42. Upozorniti jest na stylisaci článku F 1, 1549. ve vydání Jirečkově. Jireček otiskl je podle tištěného vydání Jana Kosořského z r. 1550. Druhá věta tu zní: „A též jestli že by dědictví své pryč kšaftem bez výminky odkázal na týž mocný list královský, a v tom kšaftu výminky že by neudělal, a že by nad to jiný kšaft činiti chtěl: aby první žádné moci neměl.“ Po té následuje věta: „Jestli že by té výminky v tom kšaftu nebylo, a on by přes to druhý kšaft dělal, prvního nezruše: tehdy poslední kšaft žádné moci nemá.“ Věty tu zdánlivě si odporují. Ve vydání Z. zř. VI, však obě věty tvoří jednu větu a ve vydání Z. zř. 1564 Wolfem z Vřesovic jest mezi oběma větami dvojtečka a za slovem chtěl čárka. Smysl pak jejich jest zcela jasný. Znl: A též jestli že by dědictví své pryč kšaftem bez výminky odkázal na týž mocný list královský, a v tom kšaftu výminky že by neudělal, „a že by nad to jiný kšaft činiti chtěl, aby první žádné moci neměl“; jestliže by té výminky v tom kšaftu nebylo, a on by přes to druhý kšaft dělal, prvního nezruše: tehdy poslední kšaft žádné moci nemá.

²⁰⁾ Na př. R. t. t. II, 472, H 9, Ač X, 374.

²¹⁾ Brandl tu položil slovo „měniti“ místo slova „míti“. Zdá se nám, že tím pouze přispěl ku nejasnosti. Pro naše mínění svědčí náleze: „poněvadž v prvním poručení znamenitá výminka jest, že to poručení změniti muož a jinak poručiti a on Laclav na mocný list královský jiné jest poručení udělal, že to při posledním poručení zůstano býti má. Brandl, Kniha Tovačovská kap. 158, pozn. 6.“

²²⁾ Ač X, 330; Kniha Drnovská str. 110; Ač XI 294; Z. zř. 1535, fol. 69.

²³⁾ Testamenty nejnověji uveřejnil Friedrich, Codex II, 300—301 za sebou jako listiny pravé. Bez povšimnutí u něho zůstalo pojednání Schlesingrovo v Urbuch v. Brůx str. 202—204, kde prohlášeno jest delší znění testamentu za falsifikát.

²⁴⁾ Všehrd (ed. Jireček), VII, 10; příklad R. t. t. I, 256 č. 30, 262 č. 42; 335 č. 340.

²⁵⁾ Jako příklad: C. ep. M. IV, 86—87.

²⁶⁾ C. ep. M. VII 509, Hube, Prawo polskie w wieku trzynastym str. 89 upozorňuje, že v Polsku byl způsob testamentem legowac, prawo legowania.

²⁷⁾ Všehrd, VI, 6, 10.

²⁸⁾ Ač XIX, 510, 526 [49].

²⁹⁾ Připojují souhlas ku pořizení obsahujícímu odkazy: de consensu et assensu bona filiorum et heredum nostrorum karissimorum C. ep. M. VII, 182; de consilio propinquorum meorum, ac filiorum meorum C. ep. M. VII, 399, VIII, 183, Z. zř. 1535 f. 109;

³⁰⁾ Kniha Tovačovská, str. 81, Drnovská, 67.

o statku otec máje dceru, ale nápadník statku byl povinen odbyti ji jako otec její.³¹⁾ Nedílní přibuzní a zvl. neodbyta sestra může kšaftu odporovati.³²⁾

Kdo chtěl o svém majetku kšaftem pořídit, mohl tak učiniti pouze, bylo-li mu dáno od krále povolení v podobě mocného listu. Mocný list obsahoval královské³³⁾ svolení odkázati majetek movitý i nemovitý, dědičný, manský neb zápisný komukoli, kromě duchovních osob za života neb na smrtelné posteli.³⁴⁾ Chtěl-li někdo odkázati klášteru, musel si vyžádati zvláštní povolení.³⁵⁾ Jak patrně z královských register bylo poskytování mocných listů dosti hojné.³⁶⁾ Král vzdával se takovýmto způsobem nápadu ku statku pořizovatelu.³⁷⁾ Vyskytají se však i případy, kdy volnost pořizovací v mocném listu jest omezena na určitou lhůtu³⁸⁾ nebo král vyhrazuje si do určité sumy právo odúmrtní.³⁹⁾

Podle usnesení moravských stavů r. 1590 má býti datum pořízení pozdější než mocného listu. Mocný list nepozbývá platnosti i když zemře panovník, jenž ho vydal. V pořízení má býti uveden titul panovníka, „jakž jej J. Mt. sám sobě v mocném listu svém královském dávatí ráčí“.⁴⁰⁾

V dobách vzrušených a bezkráloví často se stávalo, že stavové kšaftovali bez mocných listů. Tu pak stavové po nastoupení panovníka žádali, aby takové kšafy byly zapsány do desk a byly platné, jakoby se staly s povolením královským.⁴¹⁾

V 16. stol. stavové se již domáhají, aby mohli kšaftovati bez mocných listů. Stavové moravští žádají Ferdinanda, aby byly závěti platné bez mocného listu, jsou-li učiněny předepsanou formou. Odvolávali se na případy, že často pořizující zemře dříve než dojde ho mocný list, čímž vznikají zmatky. Král Ferdinand zamítl tuto žádost, ale slíbil, že se poradí se stavem panským. Upozorňoval také, že „skrz takové odjetí listuov mocných ujma nejvyššímu kancléři království Českého by se stala“. R. 1542 sice svolil, aby po 10 let stavové činili volně závěti bez mocných listů, ale již r. 1549 přikázal, že je mocný list nutný, stavové však v náhradu mohou pořizovati nezachovávající předepsané formy.⁴²⁾ Tím však vznikalo více sporů než dříve. Stavové se proto usnesli na přísné formě závětí r. 1590⁴³⁾

V artikulech moravských stavů na generálním sněmu r. 1619 vysloven jest opět požadavek, aby mohli kšaftovati bez mocných listů.⁴⁴⁾ Toto přání bylo splněno stavům českým i moravským Obnoveným zřízením.

Pro pochopení vývoje testamentů a práva odúmrtného jest také upozorniti, že králové velmi hojně poskytovali volnost pořizovací svým městům.⁴⁵⁾ I stavové poskytovali tuto volnost svým poddaným.⁴⁶⁾ Obyvatelé měst

³¹⁾ Libri cit. (ed. Brandl) V, 103.

³²⁾ R. t. t. II, 403, L 27 (6 jun.).

³³⁾ Na Moravě dával ovšem mocné listy markrabě C. ep. M. XII, 423.

³⁴⁾ Ač II, 472; C. ep. M. V, 188, Ač X, 407, R. t. t. II, 24, P 27; 359, N. 25 a j.

³⁵⁾ Všehrd, VI, 23, 1, C. ep. M. VII, 133.

³⁶⁾ Ač VI, 567—591.

³⁷⁾ C. ep. M. XI, 223; XII, 477; XIII, 112.

³⁸⁾ C. ep. M. XIII, 21.

³⁹⁾ Tadra, Cancellaria Joh. Noviforensis (1886) 28 č. 2.

⁴⁰⁾ Z. zř. 1606 fol. 69.

⁴¹⁾ Sigmund slibuje, že takové listy nebudou rušeny Ač III, 457; také při nastoupení Ladislavově stavové tak žádali Ač IV, 414—415, 417.

⁴²⁾ Kameniček, Zemské sněmy a sjezdy moravské II. (1902), 163—165.

⁴³⁾ Usnesení jich vloženo do Z. zř. 1606, fol. 69—70.

⁴⁴⁾ Kameniček II, Přílohy č. 35.

⁴⁵⁾ Čelakovský, I. c. 21; C. ep. M. IX, 92, 118.

⁴⁶⁾ Na př. Ač V, 535, C. ep. M. XI, 262, 317, 325, 359, 384, 387, 497, 500, 502, 505, XII, 23, 27, XIII, 293, 448, 479—499, XIV, 36, 119; z doby Jana Lucemburského, Regesta III, č. 1823.

Pražských osobovali si právo volně kšaftovati. Stavové na sněmu r. 1471 vytýkají tuto jejich přednost a tvrdí, že tím ruší a snižují význam desk zemských.⁴⁷⁾

Kšaft však mohl býti činěn i bez mocných listů. Ne-potřebuje totiž mocného listu královského, kdo čině zápis dskami vymíní si v zápisu, že bude moci pořídit listem nebo kšaftem. V tomto případě dával sobě zapisující stejnou volnost, kterou uděloval jiným panovník, „poněvadž dsky tak mocné jsou všude jako list mocný královský“.⁴⁸⁾ Stejnou moc si dával, kdo vymínil si v kšaftu, že pořídí o svém statku ještě listem pod svou pečeti.⁴⁹⁾

Kšaft v Čechách dál se na listu s pečeti kšaftujícího spolu se dvěma neb třemi pečeti dobrých lidí.⁵⁰⁾ Byla-li při kšaftu jen jedna pečeť, kšaft takový nebyl dostatečný.⁵¹⁾ Ovšem naopak nebylo překážky, aby nebylo přivěšeno více pečetí.⁵²⁾ Na Moravě bylo kšaftováno na pergameně se sedmi pečeti, t. j. pečeti pořizujícího se 6 svědky.⁵³⁾ Byla-li přivěšena za života kšaftujícího jeho pečeť a pečeti dvou osob, mohly býti ostatní pečeti přivěšeny třeba i po smrti kšaftujícího, jen když svědci byli ještě za jeho života k tomu vyzváni.⁵⁴⁾ I na Moravě však kšaftováno v dobách výminečných se dvěma neb třemi pečeti dobrých lidí. Kšaft takový měl býti potvrzen, když jsou dsky otevřeny, hejtmanem s radou.⁵⁵⁾ Byl-li však kšaft pečeten po smrti pořizovatelově, byl neplatným,⁵⁶⁾ a i když byl takovýto kšaft vložen ve dsky, mohl býti zrušen.⁵⁷⁾

Svědci jsou vyzýváni, aby přivěsili své pečeti ústně nebo „listem prosícím otevřeným“.⁵⁸⁾ Prohlašují také někdy, že jest jim vědomo, že list obsahuje vůli kšaftujícího.⁵⁹⁾ Vyzve-li kšaftující někoho, aby přivěsil svou pečeť k jeho kšaftu a zemřel-li by dříve, než tak svědek učinil, má svědek přes to svou pečeť přivěsiti.⁶⁰⁾ Byl-li vyzvaný svědek nemocen a poslal-li by svou pečeť nemoha osobně přijíti, bude přes to takové přivěšení pečeti platné.⁶¹⁾

Svědky mohly býti i osoby, jimž bylo v kšaftu něco odkázáno.⁶²⁾ Z té příčiny není překážky, přiloží-li svou pečeť manžel ku kšaftu, kterým bylo odkázáno něco jeho manželce.⁶³⁾ Teprve r. 1590 bylo ustanoveno, aby ten, komu něco bylo kšaftem poručeno, nepřivěšoval pečeti ku kšaftu.⁶⁴⁾

Pořízení na mocný list nebylo třeba dříve zapisovati ve dsky. Mohlo tudíž nastoupiti uvázání se v majetek aniž by byl kšaft ve dsky vložen.⁶⁵⁾

⁴⁷⁾ Ač IV, 449—450.

⁴⁸⁾ Všehrd VII, 10, 9, R. t. t. II, 360, B 4 připojeno svolení královské ku vkladu, podle výminky dskami učiněné neb zapsané R. t. t. I, 270 č. 72.

⁴⁹⁾ Ač XIX, 510.

⁵⁰⁾ Všehrd VI, 10, na př. Ač III, 510 č. 315, č. 318.

⁵¹⁾ R. t. t. I, 375 č. 15; Ač XIX, 510.

⁵²⁾ C. ep. M. VI, 354 (8 svědků), v listině r. 1294 se praví: sub presentia et qualitate testium et numero a lege deffinitorum C. ep. M. V, 21, Regesta II, č. 2786; Ač VII, 672 (4 pečeti).

⁵³⁾ Ač X, 330 r. 1505 bylo ustanoveno, že ti, kdo nemají kšaftu s 6 pečeti, mají ho předložiti na příštím sněmu. Kniha Tovačov. 86, Drnovská 73.

⁵⁴⁾ Drnovská kniha 73.

⁵⁵⁾ Kniha Tovačovská 86, Drnovská 73.

⁵⁶⁾ R. t. t. II, 403, L. 27 (6 jun.), Ač XIX, 510.

⁵⁷⁾ C. j. b. III, 2, 83.

⁵⁸⁾ Kniha Drnovská 73.

⁵⁹⁾ C. ep. M. XII, 347.

⁶⁰⁾ Ač XIX, 24 č. 2041, 625, [74].

⁶¹⁾ Ač XIX, 509—510.

⁶²⁾ C. ep. M. IV, 87, VI, 354.

⁶³⁾ Ač XIX, 510.

⁶⁴⁾ Kameniček, II, Přílohy č. 22; Z. zř. 1606 fol. 70.

⁶⁵⁾ Všehrd VI, 10, 10, Všehrd V, 33, 9, což dědictvie jaké dědické kšaftem má anebo drží.

Všehrd doporučuje, aby kšaft, ve kterém jsou jmenováni poručníci, nebyl ve dsky kladen.⁶⁶⁾

Protože nebyl kšaft ve dsky kladen, vznikaly spory a nařizováno, aby byl předkládán.⁶⁷⁾ Zvláště byl-li proti pořízení podán odpor, má kšaft s mocným listem ležeti u soudu do tří let a 18 měsíců.⁶⁸⁾

Teprve koncem stol. 15. a v 16. stol. vešlo v obyčej zapisovati kšafy ve dsky spolu s mocnými listy.⁶⁹⁾ Vklad pořízení ve dsky bylo pak podmínkou jeho platnosti.⁷⁰⁾ Mocné listy byly zkoumány a zanášeny do desk doslovně. Mocné listy vložily se nejprve a potom kšaft. Zvláštních relátorů později⁷¹⁾ ku vkladu třeba nebylo, protože již v mocném listu bylo vytknuto, „aby, když by s takovými kšafy a listy přijduc k dskám a požádání jsúce (úředníci větší i menší) je ve dsky zemské vepsati kázali.“⁷²⁾ Podrobnější předpisy obsahují zemská zřízení.⁷³⁾ Všechny kšafy mají býti s mocnými listy vloženy do desk do 12 neděl od smrti kšaftujícího buď od poručníků neb nápadníků neb tím, komu to bylo uloženo buď kšaftem nebo jiným způsobem. Poplatek za vklad vybírá se od toho, komu se kšaft vkládá.⁷⁴⁾ Kdo kšaft ve dsky nevloží ztrácí tím, co mu bylo v kšaftu poručeno. Nebylo-li mu ničeho odkázáno, kšaft mu byl pouze svěřen a on úmyslně ho ve dsky nevložil, aby jiné o právo připravil, nebo dokonce kšaft zničil, může být poháněn od poškozených o náhradu. V dobách výmínečných, kdy řádí v zemi mor nebo dsky jsou zavřeny, má se státi zápis, jakmile je to jen možno.

Zajímavou otázkou bylo, mohl-li ten, kdo učinil kšaft na mocný list, zapisovati nad to ještě dskami. Podle Zemského zřízení Vladislavského jest tato otázka sporná. Neboť podle znění musejního variantu kšaft takový proti dskám moci neměl. Praví se tu: „A jestližeby kto také kšaft učinil na mocný list královský a k tomu svooj statek odkázal, a potom přijda ke dskám a učinil jiné zřízení o tom statku, tehdy ten kšaft nemá žádné moci mieti, poněvadž ho prvé ve dskách před tím zápisem nemá.“⁷⁵⁾ Variant druhý (univ. knihovny) a latinský pozdější překlad zdůrazňuje, že kšaft na mocný list nemůže změnit zápis ve dskách, že však „list mocný královský k zřízení statku po smrti jest tak mocný jako dsky“. Pořizující nemůže jej tudíž změnit pozdějším vkladem do desk. Toto pravidlo hájí i další zemská zřízení.⁷⁶⁾

Jak již poznamenáno, bylo obvyklým způsobem, že pořizující psal poslední vůli až na smrtelné posteli. Vystýkají se tu v pramenech zmínky, že byl učiněn odkaz ústně.⁷⁷⁾ Pořízení takové bylo pak dodatečně napsáno a potvrzeno pečeti svědků. Zmínky takové jsou ovšem výminkou,⁷⁸⁾ přece však manžel manželce mohl odkázati na smrtelné posteli ústně svrchky. Do stačovalo pak pouhé svědomí svědků.⁷⁹⁾

Kšaft činiti mohl, jak shora vylíčeno, dílný a jen ve zvláštních případech nedílný. Kšaftem pořizoval obyčejně ten, kdo neměl potomků. Co do osobní

⁶⁶⁾ Všehrd, V, 35, 2.

⁶⁷⁾ R. t. t. I, 195 č. 166; púhony o předložení kšaftu na př. Lib. cit. VII, 118—119.

⁶⁸⁾ Ač XIX, 509—10; R. t. t. I, 242 č. 19.

⁶⁹⁾ Ač XIX, 510 na př. Ač X, 374 (1497); viz též Demuth, Gesch. d. Landtafel (1857), 80—81; viz též Klecanda, Obnovení desk, Zprávy Z. A. Č. V, 231.

⁷⁰⁾ R. t. t. I, 231, č. 8; Ač XIX, 510.

⁷¹⁾ Za dob Všehrdových byto třeba zvl. relátora Všehrd V, 35, 4, VII, 10, 10, VIII, 42, 7.

⁷²⁾ R. t. t. II, 404, L 30, Z. zř. VI, čl. 189.

⁷³⁾ Z. zř. 1549, F 3, 1564, J 44.

⁷⁴⁾ Z. zř. 1549, K 9, viz též 1530 čl. 158.

⁷⁵⁾ Z. zř. VI, čl. 185.

⁷⁶⁾ Z. zř. 1549, F 2, 1564, J 43.

⁷⁷⁾ R. t. t. I, 186.

⁷⁸⁾ Ač I, 418, když jest nebožčík Janek z Sádlna, raněn jsa v Praze ležel.

⁷⁹⁾ Libri cit., V, 261.

způsobilosti kšaftujícího vytykal kšaftující obyčejně, že činí pořízení „animo deliberato, sana per dei gratiam corpore et mente ac per omnia rationis compos,⁸⁰⁾ nebo že je pořizující „sane mentis sui que iuris et rerum suarum liberam habens administrationem“,⁸¹⁾ „compos rationis et virium“⁸²⁾ nebo „ačkoliv nemocná jsúci na těle, však proto rozumu zdravého a paměti dobré požívající“.⁸³⁾

Kšaftem nemohly se poručiti stavu duchovnímu pozemky, pouze peníze.⁸⁴⁾ Také pikhartům a pankhartům nemohlo býti ničeho odkázáno ani dskami ani kšaftem.⁸⁵⁾ V pořízení doby pozdější často vyskytovaly se dodatky, že obdařený nemá nabytí majetku, přestoupí-li na jinou víru. Sněm r. 1608 v Brně se usnesl, že „pro zachování mezi obyvateli lásky a svornosti“ nemají takové doložky více se vyskytovat a vyskytují-li se, žádné moci nemají mítí.⁸⁶⁾ Teprve později bylo ustanoveno, že osoby za dědice ustanovené mají mítí způsobilost podle zemského zřízení a mají býti v pořízení jmenovány vlastním jménem. Tituly a hodnosti nemusí býti uvedeny.⁸⁷⁾

Kšaftem mohou býti odkázány statky, hotové peníze, listy na peníze, klenoty, svrchky a nabytky. Nemělo se pořízení týkati věcí šosovních a těch, které náležejí jinému právu.⁸⁸⁾ Byl-li někomu kšaftem odkázán list, nabýval k němu práva jen, bylo-li vytkeno, že pořizující „jemu všechno své právo dává“ a připojil-li pořizující dobrou vůli.⁸⁹⁾

Zmíniti se jest na tomto místě o odkazování svrchků. V 16. stol. vešlo v obyčej pořizovati o svrchcích bez mocných listů.⁹⁰⁾ Úplnou volnost měl tu i nedílný.⁹¹⁾

Posloupností po kšaftu nenastávala universální sukcese. Ti, jimž statek dostal se nápadem, mají platiti dluhy pořizovatelovy, „dokudž toho statku stačí toho umrlého.“⁹²⁾ Pořizující vytykal v kšaftu své dluhy a ustanovoval, kdo je má platiti,⁹³⁾ po případě k tomu nápadníka i zavazoval.⁹⁴⁾ Ze závad pořizujícího mají býti poháněni všichni nápadníci. Stejně všichni nápadníci mají poháněti pro pohledávky pořizovatelovy. Nechtěl-li by některý svévolně poháněti, mají poháněti ostatní bez něho.⁹⁵⁾ Pořizující mohl ustanoviti, že statek jeho nesmí býti rozdělen dříve, než budou splaceny jeho dluhy. To zvláště platilo o dluzích rukojemských.⁹⁶⁾ Pořizující mohl ustanoviti „poručníky“ svého statku své dluzníky, „aby oni nejprvé mým statkem všichni společně vládnúc jej moc měli prodati, zastaviti i učiniti mocně, tak jakož bych já sám přítomně u desk zemských stoje zapisoval, tím statkem mým aby se vyvadili a své pečeti vypravili všady a odevšad, kdežkoli za ně stojie v rukojemství buďto listovně neboli ústně...“ Pak teprve připadá statek určitým osobám.⁹⁷⁾

⁸⁰⁾ C. ep. M. XV, 206.

⁸¹⁾ C. ep. M. V, 21.

⁸²⁾ C. ep. M. VII, 507.

⁸³⁾ R. t. t. II, 443, podobné způsoby, jak stylisovati kšafy v knize Tovačovské vyd. Demuthovo str. 158—159 a lat. C. ep. M. V, 248; viz též R. t. t. II, 175, I 17; R. 1590 stavové zdůraznili způsobilost podle zem. zřízení Z. zř. 1606 fol. 69—70.

⁸⁴⁾ Kniha Drnovská 73, Tovačovská 86.

⁸⁵⁾ Drnovská 111, Ač X, 330; XI, 295; Z. zř. 1535 fol. 71.

⁸⁶⁾ Kameníček, II, 139 pozn. 4.

⁸⁷⁾ Z. zř. 1606 fol. 69—70.

⁸⁸⁾ Z. zř. 1606 fol. 69—70.

⁸⁹⁾ Z. zř. 1549, F 10, 1564, J 51.

⁹⁰⁾ Z. zř. 1549, F 9, 1564, J 50; viz též kniha Drnovská 74.

⁹¹⁾ Z. zř. 1549, F 6, 7, 1564, J 48, 49.

⁹²⁾ Z. zř. VI, čl. 451; Z. zř. 1549, E 18; 1564, J 53.

⁹³⁾ Omnia debita mea eidem iniungo persolvenda Regesta II, č. 2786; a dluhy spravedlivé za něho za nebožčíka aby všechny zaplatil Ač I, 418; R. t. t. II, 472.

⁹⁴⁾ C. ep. M. VII, 975.

⁹⁵⁾ Z. zř. VI, čl. 67; 1549, D 19; 1564, C 35.

⁹⁶⁾ C. ep. M. XII, 347.

⁹⁷⁾ R. t. t. II, 230, A 15.

V kšaftu mohly býti obsaženy různé výminky, na př. že má nabýti v pořizení ustanovený jen vstoupí-li v manželství, jinak odkazuje se majetek jinému.⁹⁸⁾ V pořizení mohl pořizující ukládati, aby majetku bylo použito k určitému účelu.⁹⁹⁾ Mohla tu býti ustanovena i substituce.¹⁰⁰⁾ Hojně se vyskytá při poručenství, kdež ustanoveno, aby zemřou-li děti do let spadl majetek na poručníka.¹⁰¹⁾ Pořizující může ustanoviti, že majetek dostává se vždy nejstaršímu z rodu,¹⁰²⁾ nebo že po smrti obdařeného „*exclusis hereditibus suis*“ obdrží majetek klášter.¹⁰³⁾

Z povahy kšaftu vyplývá, že pořizující musel pečovatí též o to, aby zabezpečil jeho provedení. Měl-li nedílné příbuzné, kteří přivolili k pořizení, vykonávali tito pořizení,¹⁰⁴⁾ nebo vykonávali odkazy kšaftem nápadníci ustanovení zápisem k dědictví dluhem podle výmink ve dskách.¹⁰⁵⁾ Kde však jich nebylo, museli býti jmenováni *executores testamenti*,¹⁰⁶⁾ *executores ultime voluntatis*,¹⁰⁷⁾ aby vykonali ustanovení testamentu. Náleží jim tu pak úkol římského dědice.¹⁰⁸⁾ S určitostí lze říci, že tu působily vlivy kanonického práva.¹⁰⁹⁾ Již v prvých pořizeních vyskytají se zmínky o osobách, které mají vykonati zůstavitelovy odkazy. Jsou to často osoby duchovní.¹¹⁰⁾ Někdy žádá pořizující své příbuzné, aby vykonali jeho pořizení a vedle toho ustanovuje „*executores testamenti*“ pro případ, také že by příbuzní byli v provedení kšaftu liknaví.¹¹¹⁾ Vykonavatel kšaftu sluje také „*poručníkem*“.¹¹²⁾ Někdy pořizující ukládal poručníkům ustanoveným nad jeho dětmi, aby plnili jeho pořizení. Poručníci plníce poručenství vkládali majetek do desk těm, jimž byl poručen.¹¹³⁾ Nevplní-li tyto osoby kšaftu, mohou býti těmi, jimž se něčeho dostalo odkazem, poháněni.¹¹⁴⁾ Nutno poháněti z celého odkázání, nikoliv pouze z části.¹¹⁵⁾

Vylíčení vývoj kšaftu jest velmi obtížné. Kšaft zůstal až do Obnoveného pořizení omezen, protože bylo k němu třeba mocného listu. Způsob tohoto pořizení vyskytá se již velmi záhy a navazuje na instituty shora vylíčené.¹¹⁶⁾

⁹⁸⁾ R. t. t. I, 187 č. 137.

⁹⁹⁾ R. t. t. II, 443, ku vystavění kaple.

¹⁰⁰⁾ Na př. Regesta II, 1219, Ač V, 577, Záp. Žerotínovy I, 39 fol. 32b.

¹⁰¹⁾ Kniha Tovačovská, kap. 98, na př. Landtafel II, kn. 11 č. 121, 471 a j.

¹⁰²⁾ Zápisy Žerotínovy, I, 129.

¹⁰³⁾ C. ep. M. VI, 354.

¹⁰⁴⁾ C. ep. M. X, 245, XV, 323, syn slibuje jako *huius rei actor specialis* vyplnit odkaz matky; *ipsam renuntiationem potestative transfundens in suos posteros et heredes* C. ep. M. V, 21; bylo-li odkázáno bez souhlasu nedílných, bylo ponecháno na vůli pozůstalým, vykonají-li odkaz. Z. zř. 1549, F 32, posl. věta.

¹⁰⁵⁾ Všehrd VII, 10; viz kap. násl.

¹⁰⁶⁾ *cui vel quibus executionem testamenti huius modi faciendam comisit*. C. ep. M. VIII, 183.

¹⁰⁷⁾ *Libri erectionum* I, č. 64.

¹⁰⁸⁾ Na tuto vlastnost upozorňuje Beseler, *Die Lehre v. d. Erbverträgen* I, 284.

¹⁰⁹⁾ viz cap. 19, X, *de testamentis*; vyskytají se v pořizení kleriků C. ep. M. VII, 194.

¹¹⁰⁾ Friedrich, *Codex* I, 324, C. ep. M. IV, 62; vlivu církevnímu přičítáme také případ: Arnošt ze Staré ustanovuje r. 1340 svého syna Arnošta z Pardubic (pozdějšího arcibiskupa) *executorem testamenti* odkazuje mu majetek a svěřuje mu svou manželku a své děti.

¹¹¹⁾ C. ep. M. VII, 508—509.

¹¹²⁾ Ač VII, 672: A toho všeho mého rozkázání svrchupsaného činím poručníka plného a mocného urozeného pána, pana Jana Rozmberka, viz též R. t. t. II, 230, A 15; upozorniti jest tu na různý význam slova „poručník“. Vyskytá se tu „poručník statku“ ač Všehrd V 33, 3 praví: „A též ktož dědictvie a zbožie svobodné na zemi má nemož poručníkův dskami dělati než toliko nápadníky, zápisem anebo dániem.“

¹¹³⁾ R. t. t. II, 361, Kapras, *Pozůstatky knih. zem. pr. opavského* II. (1908), 150 č. 100

¹¹⁴⁾ na př. Ač XIII, č. 1210.

¹¹⁵⁾ Ač XIX, 610, [1].

¹¹⁶⁾ jak patrně z obrátů: *Sedlek miles prole carens patrimonii sui Christum fecit heredem et villam dedit Scriben sancte Olomucensis ecclesie*. Friedrich *Codex*, I, 225, podobně str. 331.

Liší se od nich spíše formálně než materiálně.¹¹⁷⁾ Týká se také celého jmění.¹¹⁸⁾ Také o tom není pochyby, že ve vývoji účasten je živel církevní.¹¹⁹⁾ Teprve Zemská zřízení přinášejí podrobnější předpisy. Daleko úplněji vyvinul se kšaft na Moravě, kde předepsána byla určitá forma. V Čechách nevyvinula se ani přesná forma kšaftu.¹²⁰⁾ Je to ostatně také patrné z toho, že Všehrd nevěnuje kšaftu zvláštní pozornosti. Jako v Čechách zápis k dědictví dluhem, tak na Moravě spolek plně konkurovaly s kšaftem a byly ve větší oblibě. Převrat nastal Obnoveným zřízením,¹²¹⁾ které zapovědělo všechny jiné prostředky pořizování po smrti a vyzdvihlo význam kšaftu přijímajíc však názory římsko právní, které již dříve uplatnily se v právu městském.¹²²⁾

§ 3. Dání dskami po smrti.

Kromě pořizení na mocný list mohl pořizující dáti také dskami po smrti, jak výše zmíněno. Všehrd o tom praví: „Jeden každý člověk, kteréhož by koli řádu byl . . . dědictví nebo plat na zemi maje, mž jej dáti, komuž se jemu zdá a líbí, beze vše všech lidí překážky a to dskami . . .“¹⁾ Jak patrné z dalšího mluví tu i o dání na případ smrti.²⁾ Darování dskami po smrti záleželo v tom, že dárce prohlašoval před úředníky, že dává svůj majetek obdařovanému po smrti. Darování dalo se výrazy: *post mortem suam dat possidendam*,³⁾ *intabulant et assignant sic tamen, quod post mortem devoluentur*,⁴⁾ *condescendit post mortem suam et non prius*⁵⁾ *post mortem suam ad veram dat et assignat hereditatem*,⁶⁾ *dávám na věčné časy budúcie po své smrti, ačby mne pan buoh neuchoval*,⁷⁾ *dávám a vzdávám po své smrti*⁸⁾ a jinými rozmanitými výrazy.⁹⁾ Také zde se mluví o „*legatio*“.¹⁰⁾

¹¹⁷⁾ Užívány jsou tyto způsoby: pro *testamento monasterio . . . libera legitima et irrenocabili donatione contuli* C. ep. M. VII, 782; pro *testamento . . . resignavi* C. ep. M. VII, 399; *nomine et vice inuolabilis testamenti legavi, lego et dono* C. ep. M. VII, 322.

¹¹⁸⁾ Na př. Regesta II, str. 145, č. 371, str. 1219 č. 2786.

¹¹⁹⁾ Nejen že odkazy směřují ku rozmnožení církevního majetku, nýbrž i sepisování testamentů účasten je živel duchovní. Kněží jsou obyčejně při testamentech svědky Regesta II, str. 145, C. ep. M. IV, 87. Velmi záhy vyskytají se též testamenty kleriků: Regesta II, 947, 949, i později hojně se vyskytají C. ep. M. V, 175, 179, VI, 12—13, na př. Regesta II, 947, 949, i později hojně se vyskytají C. ep. M. V, 175, 179, VI, 12—13, 41—42, 52, 242—243, 249, 316, VII, 318, 675, VIII, 154, IX, 386, 389. Jako příklad z vývoje testamentu uvádíme tu pořizení Hroznatý z r. 1197 (Friedrich *Codex* I, 323—325). Hroznatý testamentu uvádíme tu pořizení Hroznatý z r. 1197 (Friedrich *Codex* I, 323—325). Hroznatý odebíraje se do sv. země pořizuje o svém majetku, zakládá klášter v Teplé a daruje mu, ať se vrátí či nikoliv určitý majetek. Činí pak dále jednotlivé odkazy. Správu všeho majetku svěřuje opatu Tepelskému. Nevráti-li se, spadá všechnen majetek na klášter. Činí však výminku: „*Quod si rediero, ipsa predia debito iure preter Tepla et ipsius attinentia in meam ditionem redigentur*.“ O ustanovení dědice se zde nemluví. V potvrzení, které připojuje biskup Jindřich (Břetislav III.) se však praví: „*Quod si filium habuerit, omnium bonorum suorum eum heredem constituit* (str. 326). Tímto potvrzením bylo pořizení Hroznatovo doplněno.

¹²⁰⁾ Všehrd VI, 23, 2.

¹²¹⁾ čl. O 1 a násl.

¹²²⁾ Koldín *Práva městská* (ed. Jireček) čl. D XLII a násl.

1) Všehrd VI, 22, 1.

2) Viz kn. VI, 24, 5.

3) Landtafel I, kn. 4 č. 600, II kn. 8 č. 291, kn. 12 č. 762.

4) Landtafel I, kn. 4 č. 538.

5) R. t. t. II, 189.

6) Landtafel I, kn. 10 č. 141 (1437).

7) R. t. t. II, 272, K 18.

8) R. t. t. II, 156 A 22, 167—8, E 14.

9) *post mortem suam, Landtafel II, kn. 3 č. 534; dedit eis sic, quod ipsi post mortem suam debeant habere, Landtafel I, kn. 6 č. 915.*

¹⁰⁾ Landtafel II, kn. 1. č. 125.

Takovýmto darováním in euentum mortis,¹¹⁾ pro případ, že dárce neza-
nechá dědiců¹²⁾ a zápisem jeho ve dsky nabýval obdarovaný oprávnění, aby
nebyl zápis rušen jiným způsobem. Dárce si tu naopak vyhrazuje, že nebude
mu, dokud bude živ, v užívání darovaného majetku bráněno.¹³⁾ Tu má pak
darování podobu s darováním s výhradou práva užívacího.¹⁴⁾ Darování toho
způsobu uskutečňovalo se též vzdáním.¹⁵⁾

Zemře-li obdarovaný před smrtí dárce, darování se ruší.¹⁶⁾ Bývá to
vyjádřeno v zápise: si vero omnes cum pueris mori contigerit, extunc pre-
dictum ius totum ad ipsum Johanem actorem debet deuolui sine omni im-
pedimento.¹⁷⁾

Také k darování dskami byly připojovány výminky, na př. že manželka
se opět neprovdá,¹⁸⁾ nebo že obdarovaný nabude teprve po smrti dárce
a jeho dětí¹⁹⁾ nebo že darování má platnost jen, zemře-li dárce bez dětí.²⁰⁾
Dárce může si vyhradit volnou disposici určitou částí majetku.²¹⁾ Ustanoveno
také, že darovaný majetek spadá po smrti obdarovaného na další osoby.²²⁾
Dárce si také může v darování vyhradit, aby, ježto má list mocný od krále,
mohl na tento list komukoli majetek odkázati a zapsané již darování i za
nepřítomnosti obdarovaných z desk vymazati.²³⁾

Z uvedených zde příkladů jest zřejmo, jak znamenitě mohli stavové ome-
zovati královské právo odumrtí.²⁴⁾ Mohl také otec odděluje syny, takže jsou
úplně dílní ve dskách zapsati, že zbytek jmění, který si ponechává, nepořídí-li
o něm, má spadnouti na jeho oddělené syny.²⁵⁾

Zvláštní královské svolení uvádí se při darování záduší, kostelu, nemoc-
nici, koleji nebo škole²⁶⁾ a při darování, jež činí dárce závislým na tom, že
zemře bez dědiců.²⁷⁾

Darování ve dskách vyskytá se velmi záhy. V Čechách jest zachován
případ z r. 1316,²⁸⁾ v moravských deskách vyskytá se mezi prvými zápisy.²⁹⁾
Majestas Carolina v čl. 59. a 60. předpisovala slavnostní formu pro darování:
darování mělo se uskutečniti buď před králem nebo před úředníky, zapsáno
ve dsky a skutečně uvázání se v majetek mělo se státi nejdéle do roka po
zápisu do desk.³⁰⁾ Předpis tento právě čelil proti darování na případ smrti.
Majestas Carolina však nestala se zákonem a jak zřejmo z desk moravských,
darování dskami na případ smrti dalo se ještě za Karla IV. Přes to však se
darování dskami dosti zřídka vyskytá. Příčinou toho jest, že dárce nemohl
takovýto zápis dále měniti bez vůle a svolení obdarovaného.

¹¹⁾ Landtafel I, kn. 4 č. 583.

¹²⁾ non relicti hereditibus, Landtafel I, kn. 4 č. 539.

¹³⁾ Landtafel II, kn. 8 č. 290.

¹⁴⁾ Na př. postupil jsem a ... postupuji ... A také jest toto vymieněno, že já
svrchupsaného mám a moci budu do svého života, dokudž sem živ, poživatí beze vši
jih překážky. R t. t. II, 250—251, R t. t. II, 14, G 2.

¹⁵⁾ Kapras, Pozůstatky II, 92 č. 111.

¹⁶⁾ Landtafel I kn. 4, č. 538.

¹⁷⁾ R. t. t. II, 189.

¹⁸⁾ Landtafel I, kn. 6 č. 753.

¹⁹⁾ Landtafel II, kn. 8 č. 517.

²⁰⁾ Landtafel II, kn. 7 č. 615.

²¹⁾ Landtafel II, kn. 7 č. 780.

²²⁾ Landtafel II, kn. 8 č. 45.

²³⁾ Landtafel I, kn. 5 č. 41.

²⁴⁾ Pravi se v mocném listu královském: quod bona decedentium, que per tabulas
regni Boemie alicui donata non sunt, adnos tamquam regem Boemie deuoluantur C. ep.
M. XI, 223.

²⁵⁾ R. t. t. I, 540, L 10 (1391).

²⁶⁾ Všehrd, VI, 24, na př. R. t. t. II, 14, G 2 (1405).

²⁷⁾ Landtafel II, kn. 7, č. 615 (1387).

²⁸⁾ C. j. b. II, 2, 5; král proti němu protestoval.

²⁹⁾ Z r. 1353 Landtafel I kn. 1 č. 289, č. 587, Landtafel II, kn. 3 č. 534.

³⁰⁾ C. j. b. II, 2, 151—152.

§ 4. Zápis k dědictví dluhem.

Zápis k dědictví dluhem, též nápadní zápis zvaný, záleží v tom, že
vlastník svobodného statku prohlašuje u desk, že jest dlužen určité osobě,
a jejím dědicům určitou sumu a že tato suma má býti splacena po jeho smrti.
Nezaplatí-li, že osoby ze zápisu oprávněné mohou se uvázati v jeho určitý
majetek.¹⁾ Majetek má býti v zápise přesně uveden.²⁾ Povahou tedy jest tento
zápis zápisem zástavním, účelně specifikovaným,³⁾ avšak zástavou pouze
obraznou.

Všehrd uvádí způsoby nápadních zápisů: buď „s místem“ nebo bez místa.
Oba pak způsoby mohly býti buď postoupením nebo uvázáním s komorníkem.⁴⁾
Postoupení statku mohlo se státi také i hned. Zapisující však vyhrazoval si
ku statku do své smrti právo užívací.⁵⁾ V zápise nápadním uváděla se suma
peněžítá jako dluh. „Žádný zápis nápadní jinak ve dsky býti nemož než dluhem.“
Suma tato však nebyla skutečným dluhem, nýbrž sumou fingovanou, která
neměla býti splacena a proto uváděna byla ve značné výši. „Neb pod zpōso-
bem toho dluhu ne suma peněžítá k zaplacení, než k dědictví, dno a gruntové
k dědičnému držení se zapisují.“⁶⁾ Naopak skutečný dlužní zápis nesměl nikdy
býti zapsán s místem.⁷⁾

Zapisující přiznával se před dskami. Kladení ve dsky však mohlo se dáti
i za jeho nepřítomnosti, přiznal-li se dříve u soudu a pak poslal po komkoli
svůj přiznávací list.⁸⁾ Oproti ostatním zápisům nemusela býti u těchto zápisů
přítomna osoba, již se zapisuje.⁹⁾ Různiti jest, zapsal-li někdo druhému „a jeho
dětem“ neb „a jeho dědicům“. V prvním případě měli ze zápisu stejné právo
synové i dcery, v druhém jen synové.¹⁰⁾ Zemřel-li pak otec dříve než zapisu-
jící, děti nepozbývali svého práva ze zápisu, nebyl-li jinak zrušen.¹¹⁾

Slíbil-li kdo druhému, že mu zapíše statek, aniž by určil, zda s místem
či bez místa, měl v tomto směru později úplnou volnost.¹²⁾ Byl-li mladší 20 let
donucen zapsati někomu statek bez místa, zápis nemá míti moci. Zapsal-li
však mladší dvaceti let dobrovolně druhému statek a nezměnil zápisu zemřel
bez dětí, zápis takový měl platnost.¹³⁾ Zapíše-li však mladší dvaceti let a nedá
projíti dvaceti letům, pože-ne-li, obdrží za právo.¹⁴⁾

Všehrd uvádí nám formu zápisu „s místem“. Zápisu nápadního bez místa
však nemá.¹⁵⁾ Forma zápisu bez místa mohla zníti: „zapsala jsem a moci tohoto
listu zapisuji po své smrti v dluhu spravedlivém“¹⁶⁾ nebo „že jsem zapsal
a zapisuji dvě stě kop gr. a XXX kop gr. dobrých stříbrných peněz rázu praž-
ského ... v kterémžto dluze jmenovanému postupuji jemu dědin svých a zboží

¹⁾ O tomto zápisu pojednali: Kalousek, l. c. 29, Kapras, K dějinám českého práva
zástavního (1903), 75.

²⁾ Ač XIX, 596 [38].

³⁾ Kapras, l. c. 75.

⁴⁾ Všehrd, VI, 35, 1, Všehrd neodděluje tu dosti jasně zápis k dědictví dluhem od jiných
zápisů. Také jiné zápisy mohly býti zapsány buď s místem nebo bez místa, Všehrd VII, 15, 9.

⁵⁾ R. t. t. II, 250—251.

⁶⁾ Všehrd VI, 39, 4.

⁷⁾ Všehrd VII, 15, 9.

⁸⁾ Všehrd VI, 39, 2.

⁹⁾ Všehrd VI, 39, 6.

¹⁰⁾ Všehrd IV, 6, 8, Z. zř. VI. čl. 486, 1549, E 19.

¹¹⁾ C. j. b. III, 2, 125; Ač XIX, 596 [33].

¹²⁾ Ač XIX, 576.

¹³⁾ Z. zř. VI. čl. 494; 1549, E 20; 1564, F 18.

¹⁴⁾ R. t. t. I, 240, č. 2; Ač XIX, 576. [144].

¹⁵⁾ Zápis „s místem“ v knize VI, § 38., v knize VII, § 5. uveden jest zápis bez místa
postoupením, jenž je však zápisem zástavním.

¹⁶⁾ R. t. t. II, 282, D 17, 249, L 5.

svého . . . ale to po mě smrti¹⁷⁾ Zapisující někdy zvláště důrazně vytykal, že nápadník nabývá k majetku práva teprve po jeho smrti.¹⁸⁾

Oprávněný ze zápisu slul také nápadníkem.¹⁹⁾ Nabýval statku zapsaného podle toho, byl-li zápis s uvázaním či postoupením.²⁰⁾ V zapsaný statek měl se uvázati v zemských letech a neprospávalo, bylo-li v zápisu uvedeno: „kdyby bez nich býti nechtěli“.²¹⁾ Komu svědčí zápis s uvázaním, přijde-li na něho nápad a on aniž by se uvázal právo své prodá neb dále zapíše, ztrácí své právo.²²⁾ Svědčil-li zápis více osobám a jen jedna se uvázala a ostatní daly pro- jíti letům zemským, právo jejich se promlčovalo ve prospěch uvázavší ho se.²³⁾

K zápisům připojovány byly různé výminky. Zvláště pak, jak bylo již uvedeno, může si zapisující vymíniti volnost poříditi kšaftem.²⁴⁾ Zapisující si mohl vyhraditi v zápisu volnou disposici zapsaným majetkem. V tomto pří- padě mohl i zápis bez místa de facto zrušiti tím, že prodal všechny svůj statek.²⁵⁾ Kdo se uvázal ve statek, musel všechny výminky v zápise splniti.²⁶⁾ Sporné bylo, jak se má zachovati nápadník, byla-li suma odkázaného větší, než činil zapsaný majetek. Ač rozhodování v této otázce bylo nejisté, odpo- vídáno kladně, to jest zapsal-li kdo v určité sumě a vyhradil-li si, že může odkazovati do sumy, pokud se jemu bude zdáti, může odkazovati i nad obnos v zápisu vytknutý.²⁷⁾

Bývá také vymíněno, že zemře-li zápisník dříve než zapisující, bez dětí, zapisující jest svoboděn zápisu.²⁸⁾ Zapisující mohl také zapsati dvěma nápad- níkům s tím, že po jeho smrti nabýval statku pouze jeden, druhému byl vy- plácen nápadníkem, jenž nabyl statku, určitý obnos.²⁹⁾ V zápisu mohla býti zřízena i substitute tak, že zapsáno více nápadníkům společně a po smrti jednoho spadal jeho díl na ostatní.³⁰⁾ Tu však mohli nápadníci volně dispo- novati svými díly a odňati je tak druhým nápadníkům.³¹⁾ Byla-li v zápisu doložka „nejprvé a přede všemi“³²⁾ následují nápadníci jeden po druhém. A je-li pak ustanoveno v zápisu, že nápadníci nabývají nápadu i se svými dědici, nastupuje druhý až po smrti prvního nápadníka a jeho dědiců. Prvý nápadník a jeho dědici neměli tu volné dispozice majetkem, nebyla-li vy- míněna již v zápise.³³⁾

Nebylo-li v zápise těchto výminek, kdo zapsal ať s místem, ať bez místa, nebyl-li zápis propuštěn, nemohl dále zapisovati. Zapsal-li zápis tak- ový nemá žádné moci.³⁴⁾ „Zápis starší nepropuštěný proti poslednímu drží a moc má.“³⁵⁾ Tento předpis byl tak přísným, že prodal-li kdo, přes to, že statek zapsal, i když kupec držel pak statek mnoho let, oprávnění ze zápisu

¹⁷⁾ R. t. t. II, 275, M 12, Ač XI, 452.

¹⁸⁾ R. t. t. II, 282, D 17.

¹⁹⁾ Ač XIX, 583 [25].

²⁰⁾ Pro uvázaní ze zápisu těchto platily stejné předpisy jako pro jiné zápisy; o uvá- zání viz Kapras, Právo zástavní, 24 n.

²¹⁾ Všehrd, VI, 41.

²²⁾ Ač XIX, 596 [35].

²³⁾ R. t. t. I, 226 č. 288; Z. zř. VI. čl. 201.

²⁴⁾ Odmítnouti jest tu mínění Jičínského, Vývin, str. 185, jakoby bez zápisu dluhem nemohl nikdo kšaftovati.

²⁵⁾ Všehrd VII, 12.

²⁶⁾ Všehrd VII, 10, 1; Z. zř. VI. čl. 151, 1530 čl. 151, 1549, H 23.

²⁷⁾ Všehrd VII, 10, 7—8, C. j. b. III, 2, 166, Ač XIX, 597 [44].

²⁸⁾ Ač XI, 453; Z. zř. VI. čl. 162, 1549, N 4.

²⁹⁾ R. t. t. II, 251.

³⁰⁾ Na př. R. t. t. I, 119, č. 26.

³¹⁾ R. t. t. I, 226 č. 289; Ač XIX, 592, 595 [27]; Z. zř. 1549, H 18, 1564, F 6.

³²⁾ Všehrd VII, 13.

³³⁾ Všehrd VII, 13, 4; Ač XIX, 596 [39].

³⁴⁾ Z. zř. VI. čl. 183, 1549, F 1, 1564, J 42; R. t. t. I, 222 č. 268; 226 č. 287.

³⁵⁾ Ač XIX, 595 [29].

mohli po smrti zapisujícího požadovati statek. Nárok jejich promlčoval se teprve v letech zemských po smrti zapisujícího.³⁶⁾

Zápis bez místa nemohl býti, byl-li bez výminek, změněn nebo propuštěn bez vůle druhé strany.³⁷⁾ Dosáhnouti svolení druhé strany, bylo velmi často obtížné. Byl proto nalezen vhodný prostředek, kterým by si ponechal zapisující disposici nad zápisem: zápis „s místem“. Zápis s místem záležel v tom, že zapisující vynechal po jmenech těch, jimž zapisoval, prázdno místo, aby sem mohlo býti později vepsáno jméno osoby, která by zápis propustila. V zápise bylo poznamenáno, že, propustí-li jedna osoba, má to míti platnost, jakoby všechny propustily. Nevložil-li do své smrti nikoho na prázdno místo, ne- škodilo to nápadníku.³⁸⁾

Zvláštním způsobem zápisu nebyl zápis svěřený. Slul tak zápis, „když kto máje děti a někomu jinému statek zapíše po své a po jich smrti“,³⁹⁾ ať zapisuje s místem či bez místa.⁴⁰⁾ Zápis svěřený jest také ten zápis s místem, jimž zapisuje poručník otcem zřízený sirotkův statek.⁴¹⁾ Zápis jest také svěřený, zapsal-li kdo nemaje dětí, později však jich nabude. Pohlaví dětí tu neroz- hoduje.⁴²⁾ Také v zápisu svěřeném bývá vytykáno, že zápis žádné moci nemá, zemře-li zápisník dříve než zapisující.⁴³⁾

Dojdou-li děti let, mohou pak zápis s místem propustiti. V zápisu to mohlo býti zvláště uvedeno, ale i když tato výminka nebyla v zápisu, zápis byl svě- řený. Dostačuje tu, dojde-li jen jedno z nich let. Děť však, které nabylo let dáním královským nemůže zápis propustiti.⁴⁴⁾ Svěřený zápis bez místa má propustiti sám nápadník.⁴⁵⁾

Kdy zápis k dědčtví dluhem vznikl, nelze přesně určit, ale zajisté vznik jeho je spojen se vznikem zástavy s uvázaním.⁴⁶⁾ Přímá zmínka o nápadním zápisu jest z let 1405—1413.⁴⁷⁾ Vyskytají se však v první knize provolací desk dvorských zmínky o zápisech, které svědčí o tom, že počátky zápisu nápadního jest klásti již ve stol. 14.⁴⁸⁾ Zvláště zmínka z r. 1390 upomíná na zápis s místem,⁴⁹⁾ ač dosavadní literatura kladla vznik zápisu s místem

³⁶⁾ Ač XIX, 576, 596.

³⁷⁾ Všehrd VI, 35, 3, VI, 36, 2; C. j. b. III, 2, 128, 164—165.

³⁸⁾ Všehrd VI, 35, 3.

³⁹⁾ Ač XIX, 595, [25], Všehrd VI, 40, 1.

⁴⁰⁾ Z. zř. 1549, F 6.

⁴¹⁾ Všehrd VI, 40, 2.

⁴²⁾ C. j. b. III, 2, 114; Ač XIX, 597 [40], viz též Z. zř. VI. 196; R. t. t. I, 156 č. 37; II, 324, L 16.

⁴³⁾ Ač XIX, 595; R. t. t. I, 124, č. 45; II, 324, L 16.

⁴⁴⁾ Všehrd, VI, 40, 8—11, Ač V, 512; Z. zř. 1549, H 7, 1564, E 35.

⁴⁵⁾ Z. zř. 1549, F 6.

⁴⁶⁾ Kapras, I. c., 77.

⁴⁷⁾ C. j. b. II, 2, 387.

⁴⁸⁾ Ač XXXI, 52 č. 52 in dictis hereditatibus perscripsit (1384), stejně str. 58 č. 66, str. 59 č. 67, quod ex quo heredes M. predicti vivunt, quod illa prescriptio, videlicet zápis, ad d. regem non devolvitur.

⁴⁹⁾ Ač XXXI, str. 69 Petrus Bratross de D. protestatus est coram beneficiariis Pragen- sibus, se teneri mille sexag. gr. P. Hrzkoní de Brodecz, Jeskoní Krabiczie, Nikolao Koyata de Odicz solvendas, quando ipsis carere nollent; in casu si vero non solveret, extunc ipsi cum solo camerario poterint se intromittere de hereditatibus suis in Horka omnibus . . . si vero ipsi prius morerentur, quam Petrus antedictus, extunc ipse Petrus a debito pre- dicto a quolibet homine liberus esse debet et solutus . . . Petrus predictus de consensu omnium predictorum ad predictum debitum apposuit Z. de W., ut haberet plenum ius cum predictis. Item Petrus de D. Bratross p. e. c. b. P. se teneri mille ducentas sex. gr. Prag. Hrzkoní de Brodecz et Zacharie de W. solvendas in festo penthecostes proximo ita, si non solveret, extunc ipsi cum solo camerario P. poterint se intromittere de hereditatibus suis in Horka . . . et quando unus dimiserit, ratum esse debet et firmum, sicut ambo dimisissent.

až do druhé poloviny 15. stol.⁵⁰⁾ Ve stol. 15. byly v Čechách nápadní zápisy velmi oblíbeny, jak jest patrné z knih Všeohrdových. Vyskytovaly se i tehdy, když v bouřlivých dobách 15. stol. desky zemské nebyly otevřeny. Dály se v tuto dobu tím způsobem, že zapisující prohlašoval svoji vůli před více věrohodnými osobami. Listy takové byly později zapisovány v zemské desky.⁵¹⁾ Zapisující v listech těchto sliboval: „A také jim tímto listem slibuji, nikterakž toho neproměnil a dále mimo tento zápis zapisovali i žádným obyčejem až do mé smrti, mimo toto mé zapsání bez jich vědomí.“⁵²⁾ Na Moravě není zápisů s místem.⁵³⁾ Zdá se, že je toho příčinou nejen, že na Moravě není zástavy s uvázáním,⁵⁴⁾ nýbrž zvláště že vyvrcholil tu ve svém vývoji institut spolku, který tu plně nahrazoval, spojen s různými výminkami nápadní zápisy dluhem. Mínění to potvrzuje také ta okolnost, že se i na Moravě zápisy dluhem bez místa vyskytují.⁵⁵⁾ Zápisy dlužní se však až do r. 1466 v desky zemské na Moravě nezapisovaly. Obnovené zřízení pak zavedlo ve vývoji nápadního zápisu pronikavou změnu zakázavši „zápisy pod titulem dluhů“ vyzdvihující význam kšaftu.⁵⁶⁾

§ 5. Spolek.

Mezi prostředky, kterými snažil se zůstavitel upravit posloupnost ve svém majetku, náleží také spolek. Pojem spolku uvádí Všeohrd: „Kterýžto spolek jest lidí od sebe všemi obyčejí dielných dědinami, zbožiem a statky jich, též nábytky i svrchky, klenoty i listy, kteréž mají neb míti budú, na plném súdu sstúpenie a shromáždění.“¹⁾ Účel spolku vytýká kniha Tovačovská: „spolek potomně dědice dělá.“²⁾ Spolkem tudíž rozumíme smlouvu dědickou, kterou dvě neb více osob upravují po sobě nápad.

V literatuře panovalo mínění, že spolky vyvinuly se asi ve XIV. stol. ku obcházení práva odúmrtého.³⁾ Kadlec uvádí spolek již ze XIII. stol., jenž vznikl právě z jiného důvodu, než aby bylo zabráněno královskému právu odúmrtímu.⁴⁾ Skutečně ani později v XV. stol. nebylo vyloučeno, aby strany spolkem nesledovaly jiného účelu.⁵⁾ Není ovšem pochyby o tom, že spolky ve XIV. a XV. stol. ku obcházení práva odúmrtého sloužily. Kapras tu upozorňuje, že vývoj spolku byl v souvislosti s utužením odúmrtého práva královského v privilegiích Janových z r. 1310 a 1311.⁶⁾ I z té okolnosti, že spolek zaniká v Čechách v době, kdy nalezeny jiné vhodné prostředky ku upravení nápadu, lze soudit na účel, za němž byly spolky uzavírány. V Čechách byl spolek

⁵⁰⁾ Kapras I. c. 77 uvádí první zápis s místem z r. 1463, Kalousek, I. c. 31 z r. 1485; k vývoji viz též Ač II, 69.

⁵¹⁾ Příklady: R. t. t. II, 239, C 28; 282, D 17; 300.

⁵²⁾ R. t. t. II, 300.

⁵³⁾ Kameníček, II, 167.

⁵⁴⁾ Kapras, I. c. 77–78.

⁵⁵⁾ Kalousek, I. c. 31, pozn. 75 a Kapras 78 pozn. 25; Žerotiny zápis I, 101.

⁵⁶⁾ Ob. zř. z. O. 2.

¹⁾ Všeohrd VI, 14, 1; O spolku jednají Ruber, Beiträge zur Geschichte des Vormundschaftsrechtes 2 vyd. 1885 22 n., Demuth, Geschichte der Landtafel, 45 n., Kalousek I. c. 28, Czyhlarz Eheliches Güterrechts 1883, 114 n.; Kadlec, Nedil, 79, 88 n. Kameníček, Sněmy II, 159, Kapras, Poručenství nad sirotky (1904), 69, Majetkové právo manželské (1908) 63 n.

²⁾ Kap. 156.

³⁾ Jireček, Slov. právo, II, 28, Kalousek, I. c. 28.

⁴⁾ Kadlec, I. c. 79–80; Regesta, II, č. 431 (1263).

⁵⁾ Landtafel I, kn. 7 č. 613, přijímá svoji manželku na spolek: Et ista praesens vno tamdiu durare debet, quousque trecente marce grossorum pro dotacio prefate E. vxori fuerint assignate seu demonstrate in bonis.

⁶⁾ Manželské právo majetkové, 63.

došti hojný ve 14. stol., zaniká tu však ve stol. 15.⁷⁾ Především však byly spolky uzavírány na Moravě, kde je nalézáme od založení desk až do stol. 17. v míře velice hojně a s daleko větší rozmanitostí než v Čechách.⁸⁾ Spolek tu plně nahrazuje zápis „s místem“.

Spolek v pramenech nazývá se vedle svého obvyklého označení stupek,⁹⁾ hromada neb shromáždění,¹⁰⁾ unio, congressus, conuinctio,¹¹⁾ též unitas.¹²⁾ Spolek vzniká smlouvou tak, že obě strany vzájemně se přijímají na spolek neb přijímá jen jedna strana.¹³⁾ Společníci, kteří jsou ve spolku, mohou přijímat další společníky.¹⁴⁾ Jednostranným se mohl spolek státi také tím, že jen jeden společník druhého ze vzájemného spolku propustil.¹⁵⁾

Také uzavření spolku vyžadovalo zvláštní formy, jako jiné prostředky, jimiž upravovala se posloupnost v českém právu. V Čechách mohl býti uzavřen spolek jen „na plném zemském soudu nebo před králem kromě soudu s J. Mtičské povolením“.¹⁶⁾ Král,¹⁷⁾ na Moravě markrabí¹⁸⁾ dával povolení a spolek schvaloval. Spolek se pak zapisoval do zemských desk, když byl vyslán zvláštní relátor.¹⁹⁾ Na Moravě za nepřítomnosti královy uzavírány spolky před zemským hejtmanem, avšak jen byl-li v zemi neb byl-li blízko hranic a zajel-li do markrabství.²⁰⁾ Před r. 1614 byly uzavírány i před nejvyšším komorníkem. Po tomto roku měly býti povolovány jen panovníkem neb zemským hejtmanem v čas zasedání soudu neb i mimo zasedání. Hejtman má svolati zemské soudce ku poradě. Udělení spolku je pak účasten i nejvyšší písař i nejvyšší komorník.²¹⁾ Spolky zapisovány na Moravě do hejtmanských register před dvěma svědky a udáno přesně, kde se spolek stal, kdy a ke kterému právu přísluší. Potom byly přenášeny do zemských desk a registra hejtmanská spálena.²²⁾ Další podrobnosti vkladu líčí kniha Tovačovská a Drnovská.²³⁾ Hejtman při otevření desk vyvolá spolky, jež byly uzavřeny před ním a před králem. Společníci pak vkládají spolky do desk. Zmrlé spolky, t. j. takové jednostranné, při nichž strana přijímající zemřela, vkládá do desk markrabí²⁴⁾ neb hejtman sám.

⁷⁾ Všeohrd uvádí, že za něho již spolky zřídka se vyskytují kn. VI, 14, 2.

⁸⁾ Demuth, Geschichte der Landtafel, str. 83 p. 1 uvádí poslední spolky z r. 1619.

⁹⁾ Kapras, Majetkové právo, 63; společník pak slul stupník. Landtafel I, kn. 6, č. 982 nebo socius, Landtafel II, kn. 3 č. 444.

¹⁰⁾ Všeohrd VI, 15, 1, R. t. t. I, 30, II, 17, 37, 100 a j.

¹¹⁾ Hojně v latinských zápisech zem. desk.

¹²⁾ Landtafel, II, kn. 12 č. 808.

¹³⁾ Ač XIX, 563; forma jednostranného spolku také zní: suscipiant in veram hereditatem, Landtafel, I, kn. 11 č. 338, neb in veram suscipit portionem, Landtafel II, kn. 7 č. 328.

¹⁴⁾ Landtafel I, kn. 4 č. 485.

¹⁵⁾ Ač XIX, 564, [24], [30].

¹⁶⁾ Všeohrd VI, 14, 2, již M. C. vyžadovala slavnostní formy kap. 95, C. ep. M. VIII, 206 uděleno králem, aby dílní bratři na věčné časy byli nedílní (1354).

¹⁷⁾ R. t. t. I, 479, S 19; C. j. b. III, 2, 183; Z. zř. 1549 F 34.

¹⁸⁾ C. ep. M. X, 36.

¹⁹⁾ Všeohrd, VI, 14, 3.

²⁰⁾ Kniha Tovačovská kap. 18, 20, Drnovská 49; na Opavsku rovněž před hejtmanem, Kapras, Pozůstatky I, 127.

²¹⁾ Kameníček II, 160 uvádí v pozn. 4. usnesení sněmu z 10. července r. 1614 ve kterém byly schváleny všechny spolky uzavřené před nejv. komorníkem a před hejtmanem. Před tím olomoucký soud svatoříkrálový r. 1614 uznal spolek uzavřený před nejv. komorníkem a úředníky desk za neřádný, Zápisy Žerotiny II, 174–175. Upozorniti jest tu: V Záp. Žer. I, 165 ptá se pan hejtman jako nejvyšší komorník po dovolení vkladu spolku vkládající ženy a v instrukci Karla IV ku otevření desk moravských 1348 se pravi: diuisiones seu congressiones et uniones talium inter fratres, consanguineos, agnatos siue affines coram camera rio dicti Marchionatus Morauie agebantur.

²²⁾ Kameníček II, 150, 160.

²³⁾ Tovačovská, kap. 91 a Drnovská str. 44.

²⁴⁾ Landtafel I, kn. 7, č. 697.

Trhem nestávali se společně kupující nikdy společníky.²⁶⁾

Spolek mohl být uzavřen mezi dvěma neb více osobami od sebe dílných.²⁶⁾ Mohly však uzavíratí spolek i osoby nedílné, čehož Všehrd si nepovšiml. Účelem spolku tu bylo, aby rodinný nedíl byl podle smlouvy modifikován²⁷⁾ nebo doplněn, t. j. nedílnota rozšířena i na statek přibylý²⁸⁾ nebo konečně, aby spolkem zabráněno rozdílu.²⁹⁾ Osoby, mezi nimiž byl spolek uzavírán, mohly býti i nepřibuznými. Uzavírány pak spolky mezi přibuznými, kteří se rozdělili,³⁰⁾ zvláště však mezi takovými, kteří nemohli po sobě dědití po rodu, na př. děti po matce³¹⁾ neb muž po své manželce.³²⁾ V Čechách jsou spolky mezi manžely dosti řídké. Na Moravě vyskytají se hojně spolky mezi manžely jednostranné, kde žena přijímá muže na spolek. Řidší jsou spolky vzájemné neb kde přijímá manžel manželku na spolek. Od XV. stol. byla žena omezena v uzavírání spolků. Mohla přijati na spolek jen svého muže, nikoli osoby třetí. Ustanovení toto vztahuje se nejen na spolky jednostranné, nýbrž i na spolky vzájemné.³³⁾ Dříve mohla uzavíratí spolky volně se svými dětmi, se svými bratry i s osobami cizími.³⁴⁾ Výminky ze zákazu manželce uzavíratí spolky byly připuštěny, pojala-li za manžela osobu nižšího rodu, aby tak její jmění bylo zachováno jejím dětem neb určitému rodu.³⁵⁾

Zvláštní předpisy platily pro uzavírání spolků se sirotky.³⁶⁾ Dříve král svoloval k tomu, aby poručníci uzavírali s poručenci spolky. Jich platnost byla omezena do let sirotčích.³⁷⁾ Karel IV. nařídil, aby bylo šetřeno zvláštní opatrnosti při spolcích se sirotky.³⁸⁾ Od dob Sigmundových byly spolky se sirotky zapovězeny. Zákaz ten za dob Všehrdových byl velmi přísným.³⁹⁾ Jednostranné spolky, které prospívaly sirotkům, byly však nadále dovoleny,⁴⁰⁾ zvláště neměl-li sirotek přibuzných.⁴¹⁾ Zákaz tento neplatil na Moravě.⁴²⁾

²⁶⁾ C. j. c. II, 2, 284, R. t. t. I, 480, U 13, Ač XIX, 580; VI. zř. čl. 173, 1549, H 4, 1564 F 33, C. j. b. II, 2, 33—34, Ač V, 509.

²⁷⁾ Všehrd V, 14.

²⁸⁾ R. t. t. I, 425, E 17, M. P. et J. fratres de Porzessin p. s. c. b. P. quod hereditibus suis... uniuertur se ad veram unionem... ita tamen quod predictus J. ad tempora vite sue de hac unione non debet nec potest se trahere sine aliorum fratrum voluntate; Landtafel I, kn. 7 č. 706.

²⁹⁾ Landtafel I, kn. 10, č. 393, M. suscepit suos heredes im veram unionem super bonis in L. et super omnibus ad que habet jus, que sibi cesserunt post M. olim conthoralem ipsius legitimam, viz též II, kn. 12 č. 483, Ač XXXI, 180; viz též Knihu Tovačov. kap. 145.

³⁰⁾ Landtafel I, kn. 7 č. 762, kn. 8 č. 281.

³¹⁾ Ač X, 286.

³²⁾ Na př. mezi dcerou a matkou C. ep. M. XII, 343.

³³⁾ O těch viz Kapras, Majetkové právo 47, 63—65, Czyhlarz. I. c. 123—126.

³⁴⁾ Kniha Tovačovská kap. 102, Drnovská, str. 49, Kapras opravuje tu miněni Czyhlarzovo.

³⁵⁾ Landtafel I, kn. 7, 660, Kapras, Pozůstatky, I, 82, manžel k tomu dával souhlas, Landtafel I, kn. 6 č. 144.

³⁶⁾ Landtafel I, kn. 11, 151, II kn. 14, 141.

³⁷⁾ Aby mohl někdo samostatně uzavřítí spolek vyžadovalo se, aby měl léta, Landtafel I. kn. 1 č. 1082 et quia Ch. filius M. annos congressionis non habet, dominus Johannes marchio de plenitudine potestatis sue defectum annorum adimplevit.

³⁸⁾ Ondřej z Dubé, 76; C. j. b. II, 2, 378; R. t. t. I, 529 C 18, Landtafel I, kn. 6 č. 746 a j.

³⁹⁾ C. j. b. II, 2, 28.

⁴⁰⁾ Ač III, 448, Všehrd V. 42, Nápad však statku sirotčieho po smrti jeho móż poručníku král ihned při poručenství spolu dáti. Všehrd VI, 18, i když někdo uprosil na králi spolek se sirotkem byl takovýto spolek neplatný; R. t. t. II, 274 M 7; Z. zř. VI, 483; 1549 F 15; 1564 J 56.

⁴¹⁾ Všehrd VI, 15, 4.

⁴²⁾ C. j. b. III, 2, 55.

⁴³⁾ Kniha Tovačovská 160, Drnovská 74.

Spolek mohl uzavíratí vlastník svobodného majetku. Spolek se však mohl týkatí i statků manských.⁴³⁾ Spolek vztahoval se obyčejně na všechny přítomný i budoucí nemovitý a movitý majetek.⁴⁴⁾ Takto uzavřený spolek byl pravým a dokonalým. V deskách se obyčejně ani zboží jednotlivě neuvádí,⁴⁵⁾ může ovšem býti uvedeno.⁴⁶⁾ Jest také možno určitý majetek ze spolku vyloučiti⁴⁷⁾ nebo vypočísti, kterého statku se spolek pouze týká.⁴⁸⁾ Jeden společník může vnéstí ve spolek nemovitost, druhý určitou sumu.⁴⁹⁾ Jedna osoba takovýmto způsobem mohla přijímati více společníků odděleně vždy na určitý majetek.⁵⁰⁾ Také mezi manželkou a manželem bývaly spolky všeobecné⁵¹⁾ nebo omezují se na určité předměty nebo na obvěnění.⁵²⁾

Za života společníků drží každý společník svůj majetek, aniž druhý může žádatí na něm rozdílu.⁵³⁾ Někdy společník přijímaje svého přibuzného zvláště vytýkal, že zůstane po čas svého života v užívání svého majetku.⁵⁴⁾ Společník omezen jest však v dispozici jměním, jež jest ve spolku. Nemůže je bez souhlasu druhého společníka žádným způsobem zavaditi.⁵⁵⁾ Proti dispozicím majetkem mohl podati společník odpor.⁵⁶⁾ Mohla však býti v tom směru učiněna výminka⁵⁷⁾ a ponechána jednomu ze společníků úplná volnost dispozice majetkem.⁵⁸⁾ I při spolku může si společník vyhraditi volnost odkázati testamentem a druhý společník plní jeho obsah.⁵⁹⁾

Účelem spolku bylo, aby mezi společníky vznikl vzájemný nápad. „Spolku rozum, že po smrti jednoho společníka přichází (majetek) na druhého.“⁶⁰⁾ Společník „nic jináče než jakoby nebyl dílný, spravedlivý a plný nápad obdržeti má.“⁶¹⁾ Při spolku dokonalém celý statek zemřelého přecházel na zůstalého společníka.⁶²⁾ Společník uzavíraje se v majetek zemřelého.⁶³⁾ Na Moravě se společník „připovídal“, t. j. ohlašoval svůj nárok na soudě panském a žádal, aby jeho nárok byl zapsán do zemských desk.⁶⁴⁾

Jiný případ nastává, byl-li spolek jednostranným nebo vztahoval-li se spolek i na dědice společníků. Při jednostranném spolku spadal statek na přijatého, nikoli však opačně.⁶⁵⁾ Spolek však mohl býti uzavřen také tak, že se vztá-

⁴³⁾ C. ep. M. XV, 73—74.

⁴⁴⁾ Všehrd VI, 14, 2, na movitostí „que dicuntur nadbytí“ Landtafel I, kn. 8 č. 139.

⁴⁵⁾ Všehrd VI, 16.

⁴⁶⁾ na př. Landtafel I, kn. 1 č. 691.

⁴⁷⁾ Landtafel I, kn. 4 č. 648, kn. 6 č. 226, II, kn. 6 č. 881.

⁴⁸⁾ Czyhlarz I. c. 118.

⁴⁹⁾ Landtafel I. kn. 4 č. 489.

⁵⁰⁾ Jak patrno z projednávání odúmrtí Ač XXXI, str. 69.

⁵¹⁾ Landtafel I, kn. 2, 423, 425; II kn. 5 č. 262 se pravi: congressi sunt vera unione rebus et personis.

⁵²⁾ Landtafel I, kn. 3, č. 57, kn. 4 č. 411.

⁵³⁾ Všehrd VI, 16, 3, 4.

⁵⁴⁾ Landtafel I, kn. 10, č. 322; Ač XIX, 526, XXXI, 178.

⁵⁵⁾ Všehrd VI, 17, 1, Ač XIX, 526.

⁵⁶⁾ Všehrd VI, 17.

⁵⁷⁾ R. t. t. I, 119, Landtafel II, kn. 8 č. 291, vyhradzují si, že pojme-li manželku, že jí bude moci dáti obvěnění, Kapras Pozůstatky, II, 71, č. 51, 85, č. 92, 167 č. 140 a j.

⁵⁸⁾ C. ep. M. XV, 181, Landtafel I. kn. 4, č. 274.

⁵⁹⁾ Landtafel I, kn. 4, č. 274.

⁶⁰⁾ Ač XIX, 564 [29], [23], Všehrd VI, 16, 6; C. j. b. III, 2, 28; indivisos heredes efficere, C. ep. M. XV, 74; facit participem et coeredem omnium bonorum suorum, Landtafel I, kn. 4, č. 274.

⁶¹⁾ C. ep. M. VIII, 206 povolením královským.

⁶²⁾ Všehrd VI, 13, 3; zpravci zpravují uvázavšim se společníku jako společníku zemřelému, Všehrd VI, 20, C. j. b. III, 2, 35; společník nabývá práva k listu po smrti svého společníka i bez dobré vůle, Z. zř. 1549 F 10, 1564, J 51.

⁶³⁾ Všehrd VI, 16, 3, Kniha Tovačov. kap. 156, Drnovská, str. 69.

⁶⁴⁾ Libri cit. V, 36, č. 205.

⁶⁵⁾ C. j. b. II, 2, 66, Ač XIX, 563.

hoval na dědice společníků. Ti pak zůstávali po jeho smrti ve spolku.⁶⁶⁾ Ovšem, že může být uzavřen spolek přímo s vyloučením svých dětí,⁶⁷⁾ nebo s jedné strany vztahuje se spolek i na dědice, s druhé nikoli.⁶⁸⁾ Společník přijímá druhého jen pro ten případ, nebude-li mít synů.⁶⁹⁾ Zemře-li společník a zanechal-li po sobě dcery, nebyl nápad společníka vyloučen a již při uzavírání spolku mohlo být smlouveno, že v tomto případě má společník dceru určitou sumou odbyti.⁷⁰⁾ Zanechají-li oba společníci po sobě dcery, mají tyto ve společném majetku rovný díl.⁷¹⁾

Bylo-li více společníků než dva a zemře-li jeden žádného dědice po sobě nezanechav, mají se ostatní společníci rozdělit o jeho majetek.⁷²⁾ Je-li přijato na spolek více společníků jedním příjemcem a jsou-li buď každý jiného rodu neb od sebe dílní, mohou se spolkem rozdělit, zemře-li ten, kdo je přijal.⁷³⁾ Mezi více společníky může být i určeno, jakým pořadem má přecházeti majetek po smrti jednoho z nich⁷⁴⁾ a určen smlouvou rozdíl mezi zůstalými společníky.⁷⁵⁾

Zrušení oboustranného spolku nastupuje oboustranným propuštěním.⁷⁶⁾ Jak bylo již poznamenáno, jednostranným propuštěním oboustranný spolek se neruší, nýbrž stává se jednostranným. Strana propouštějící nepřestává být zavázána. Za života společníků nenastává rozdíl ve smyslu rozdílů nedílných.⁷⁷⁾ Jednostranný spolek propouštěl na spolek přijatý.⁷⁸⁾ Zrušení zápisu v deskách dalo se dvojím způsobem, buď že zapsáno bylo na tom místě v deskách, kde byl spolek, že strany se propouštějí a zápis spolku se vymazal⁷⁹⁾ nebo prostě na jiném místě desk se zapíše, že se strany propustily.⁸⁰⁾ První způsob byl ovšem pro strany bezpečnější.

Spolek rušil se také tím, že jeden společník kladl ve dsky a druhý tomu v letech zemských neodporoval. Spolek se tu promlčoval.⁸¹⁾ To stává se také, když dědicové po smrti otců společníků ve dsky kladou a druzí společníci tomu neodporují.⁸²⁾

⁶⁶⁾ Kniha Drnovská, str. 69; na Opavsku takovéto spolky neměly být uzavírány, Kapras, Pozůstatky, I, 13 č. 153.

⁶⁷⁾ R. t. t. I, 478, (1383) exclusis pueris eius.

⁶⁸⁾ Landtafel I kn. 2 č. 2, tu je smlouveno: zemře-li A a má syny, jest B prázděn spolku; zemře-li A nemá synů, všechny statky A spadají na B. Zemře-li B a zanechá syny, jest A jich poručníkem a zemřou-li, dědí jejich majetek.

⁶⁹⁾ Landtafel I kn. 6, č. 916, bude-li mít syny, tyto dospěvše: de dictis bonis sicut eis placuerit possunt disponere predicta unione non obstante.

⁷⁰⁾ Landtafel I, kn. 6, č. 344.

⁷¹⁾ C. j. b. III, 2, 15.

⁷²⁾ Všehrd VI, 13, 4.

⁷³⁾ Drnovská kn. str. 69.

⁷⁴⁾ Landtafel I, kn. 11, č. 241, matka přijímá syny na spolek. Zemře-li, spadá majetek na syny; zemře-li jeden z nich, podržuje majetek druhý syn; zemřou-li oba, nabývá majetku dcera.

⁷⁵⁾ Kapras, Pozůstatky, II, 46 č. 139.

⁷⁶⁾ Všehrd VI, 21, 2; quod vulgariter Propustie dicitur, Landtafel I, kn. 1, č. 621; Propuštění mohlo se státi ve prospěch osoby třetí, která se zavazovala k jistým závazkům, Kapras, Pozůstatky, II, 123, č. 28.

⁷⁷⁾ Všehrd VI, 21, 5, 6.

⁷⁸⁾ Na př. Landtafel I, kn. 11, č. 395.

⁷⁹⁾ Na př. Landtafel II, kn. 3 č. 224.

⁸⁰⁾ Všehrd VI, 21, 4, na př. Landtafel II, kn. 5, č. 88, N. D. et B. K. erant insimul congressi et nunc in presenti colloquio disgressi sed non potuimus ipsos invenire, si igitur in posterum invenirentur alicubi in libro debent deleri, quod sunt iam ex toto disgressi...

⁸¹⁾ Všehrd VI, 19.

⁸²⁾ Ač, XIX, 563.

Zcela zvláštní povahy nabyl spolek na Moravě připojováním výminek. Spolek plně nahrazoval jiné způsoby pořízení majetkem po smrti a sice 14. stol.⁸³⁾ Byla tu k jednostranným spolům připojována výminka, že čník přijímá druhého do té doby, až podle libovůle ze spolku vyjít,^{83a)} tuto volnost může si vyhradit i pro své dědice.⁸⁴⁾ Může také k změnit.⁸⁵⁾ Při oboustranných může žádati za propuštění⁸⁶⁾ a i za nenosti druhé strany může ze spolku vystoupiti.⁸⁷⁾ Může být ustanoveno, to volnost má po určité době⁸⁸⁾ nebo vůči dědicům jen jednoho společníka.⁸⁹⁾ Je-li doložka ve smlouvě zaručující volnost vystoupení ze spolku poruže-li později druhý společník, může si poškozený i markrabímu vati.⁹⁰⁾

⁸³⁾ Příklad Landtafel, II, kn. 4, č. 161 (1373).

^{83a)} Suscipit in veram unionem et hoc usque ad voluntatem suam Landtafel I, kn. 4 prout sibi placet, č. 473; podobně č. 366, 372.

⁸⁴⁾ Landtafel I, kn. 4 č. 343.

⁸⁵⁾ Kapras, Pozůstatky II, 120 č. 21.

⁸⁶⁾ R. t. t. I, 118 č. 24.

⁸⁷⁾ Landtafel I, kn. 4, č. 170, 387 a j.; volnost tato platí i pro dědice Landtafel I, č. 446; poterit extabulare ad capiendum suam portionem, Landtafel I, kn. 3, č. 72.

⁸⁸⁾ Landtafel I, kn. 4, č. 483, post quadrienium.

⁸⁹⁾ Landtafel I, kn. 4, č. 191.

⁹⁰⁾ Landtafel I, kn. 3, č. 559.

OBSAH:

	Str.
Úvod	3
§ 1. Pojem a vývoj zvolené posloupnosti	3
§ 2. Pořízení na mocný list (kšaft)	5
§ 3. Dání dskami po smrti	13
§ 4. Zápis k dědictví dluhem	15
§ 5. Spolek	18

R 93

R 1972

V „Pracích ze semináře českého práva
na Karlově universitě v Praze“

R 1981

==== dosud vyšlo: ====

Čís. 1. R. Rauscher: **Zemské míry na
Moravě.** Cena Kč 2.40.

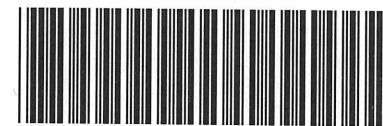
Čís. 2. Dr. Jur. Fr. Čáda: **K osobní exekuci
podle českého práva zemského. I.**
Cena Kč 5.50.

REV15

ÚK PrF MU

3129S35961

20-